

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584
(Internet) <http://www.imkby.gr> - (e-mail) info@imkby.gr

Αριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/342 Έν Καισαριανῇ τῇ 20ῇ Ἰουνίου 2022

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 259η

Πρός

τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καί Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους

Πρεσβυτέρους,

τούς Ἱεροκήρυκες καί τούς Ἐφημερίους,

τούς Ἱερολογιωτάτους Διακόνους

καί τά Ἡγουμενοσυμβούλια τῶν Ἱερῶν Μονῶν

τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί,

Ὅσιώτατες Ἀδελφές,

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ.

Ἡ ἐορτή τῶν ἁγίων ἀποστόλων Πέτρου καί Παύλου γίνεται ἀφορμή ἀναστοχασμοῦ τῶν πιστῶν γιά διακονία καί τήν μαρτυρία τῶν πρωτοκορυφαίων Μαθητῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ίδιαιτέρως οἱ Εὐρωπαῖοι Πολίτες καί ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες ἀναγνωρίζουμε τόν ἀπόστολο Παῦλο ὡς πνευματικό πατέρα μας διότι μέ τό κήρυγμά του καί τήν μαρτυρία του μᾶς ὁδήγησε στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.

Τούτου ἕνεκεν καί ὡς βοήθημα γιά τόν ἀναστοχασμό μας καταγράψαμε τήν πνευματική πορεία τοῦ ἀποστόλου Παύλου πρὸς τήν Δαμασκό, ὅπου ὁ ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν κλήθηκε στό ἀποστολικό ἀξίωμα.

Ὁ Παῦλος στὸν δρόμο γιά τή Δαμασκό

*«Ὡς δὲ τῷ πορεύεσθαι... ἐγγίξειν τῇ Δαμασκῷ...
ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτόν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ»¹*

Οἱ Πράξεις μᾶς δίνουν τήν πιό γνωστή περιγραφή τῆς ἐμπειρίας τοῦ Παύλου στὸν δρόμο ἀπὸ τήν Ἱερουσαλήμ στὴ Δαμασκό, γύρω στό 34 μ.Χ.

«Ὁ μέγας διώκτης πού συνέχιζε νά ἔχει ἀπειλητικές καί φονικές διαθέσεις γιά τοὺς μαθητὲς τοῦ Κυρίου»², πηγαίνει στήν πόλη, γιά νά συλλάβει ὅσους μαθητὲς τοῦ Ἰησοῦ θά ἔβρισκε ἐκεῖ. Ἀλλά τό ταξίδι του θά ἔχει μιά ἀπροσδόκητη ἐξέλιξη.

Οἱ δρόμοι καί τὰ ταξίδια εἶναι σημαντικά σέ ὅλο τό ἔργο τοῦ Λουκᾶ, στό εὐαγγέλιο καί στίς Πράξεις. Τό κεντρικό μέρος τοῦ εὐαγγελίου του³ περιγράφει τό τελευταῖο ταξίδι τοῦ Ἰησοῦ στήν Ἱερουσαλήμ, κατὰ τό ὁποῖο προετοιμάζει τοὺς μαθητὲς του γι' αὐτά πού πρόκειται νά συμβοῦν. Στὸν δρόμο ἀπὸ τήν Ἱερουσαλήμ γιά τοὺς Ἑμμαούς, ὁ Κλεόπας καί ὁ

1. Πράξεων θ', 3.

2. Πράξεων θ', 1.

3. Λουκᾶ θ', 51-ιθ', 27.

σύντροφός του συνάντησαν τόν αναστημένο Κύριο⁴. Στόν δρόμο πού συνδέει τήν Ἱερουσαλήμ μέ τή Γάζα, ὁ Φίλιππος συναντάει τόν Αἰθίοπα εὐνοῦχο⁵. Τώρα σέ ἓνα ἄλλο δρόμο, ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ στή Δαμασκό, ὁ διώκτης Σαούλ ἀπό τήν Ταρσό θά μετασχηματιστεῖ σέ Παῦλο ἀπόστολο τῶν Ἑθνῶν.

ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ Ἡ ΚΛΗΣΗ;

Ὁ Παῦλος πιθανότατα ἀκολούθησε τόν μεγάλο δρόμο μέσω τῆς κοιλάδας τοῦ Ἰορδάνη, πρίν στρίψει πρὸς τὰ βορειοανατολικά, ἀπό τή Γαλιλαία πρὸς τή Δαμασκό καί τό χιονοσκεπαστο ὄρος Ἑρμών στόν βορρά. Τό καταλυτικό γεγονός συνέβη κοντά στή Δαμασκό. Ἄν καί οἱ χριστιανοί μιλοῦν γιά μεταστροφή τοῦ Παύλου, ἡ ἱστορία πού ἀφηγοῦνται οἱ Πράξεις καί οἱ ἀναφορές στίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου ὑποστηρίζουν ἓνα ἄλλο ἐνδεχόμενο.

Ὡς πρὸς τό ὅτι ἄλλαζε τόσο πολύ τή ζωή του, κλονίζοντας τὰ θεμέλια τῆς φαρισαϊκῆς του ἄποψης γιά τόν κόσμο, σωστά λέγεται μεταστροφή, ὅμως αὐτό πού συνέβη δέν σήμαινε τή μετακίνηση ἀπό τή μιά θρησκεία σέ μίαν ἄλλη. Ἀντίθετα, ὁ Παῦλος τό ἐρμηνεύει ὡς προφητική κλήση: τοῦ ἀνατέθηκε ἡ ἀποστολή νά ἐκπληρώσει ἓνα ἰδιαίτερο καθῆκον. Πιστεύει, ὅπως ὁ Ἱερεμίας καί ὁ Ἡσαΐας πρίν ἀπ' αὐτόν, ὅτι προετοιμαζόταν γι' αὐτό τόν ρόλο ἀκόμα καί πρίν τή γέννησή του⁶. Ἡ κλήση του κοντά στή Δαμασκό γίνεται ἀντιληπτή ὡς ἄμεση ἀνάθεση νά κηρύξει τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ ἀνάμεσα στούς ἔθνικους⁷.

4. Λουκᾶ κβ', 13-35.

5. Πράξεων η', 26-40.

6. Πρὸς Γαλάτας α', 15: βλ. ἐπίσης Ἡσαΐου μθ', 1, Ἱερεμίου α', 5.

7. Πρὸς Γαλάτας α', 16.

Οι Πράξεις περιλαμβάνουν όχι λιγότερες από τρεις περιγραφές του γεγονότος, πού επαναλαμβάνεται με διάφορα λογοτεχνικά σχήματα (δύο απ' αυτές είναι αναφορές από τον ίδιο τον Παύλο αργότερα στην αφήγηση). Ίσως δέν είναι παράξενο ότι ο συγγραφέας έκανε διάφορες απόπειρες για νά περιγράψει τό συμβάν στόν δρόμο για τή Δαμασκό, γιατί πώς μπορεί κανείς νά περιγράψει μιά συνάντηση μέ τον αναστημένο Κύριο; Οι αναγνώστες τών Πράξεων μπορούν νά ανιχνεύσουν προηγούμενα σχήματα στά όποια βασίστηκε ό Λουκάς: για παράδειγμα, τήν ιστορία του Απολλώνιου, όταν τον συνάντησαν οι έφιπποι άγγελοι, στό 4 Μακκαβαίων δ , 1-14.

Οι τρεις αφηγήσεις τής μεταστροφής του Παύλου:

Α) Πράξεων θ , 1-9: Ό Σαούλ βλέπει ένα έκτυφλωτικό φώς και άκούει τή φωνή του Χριστού, ό όποιος τον στέλνει στή Δαμασκό. Οι ακόλουθοί του άκοϋν τή φωνή αλλά δέν βλέπουν κανέναν.

Β) Πράξεων κβ , 6-21: Ό Σαούλ βλέπει ένα φώς και άκούει μιά φωνή. Οι ακόλουθοί του βλέπουν τό φώς αλλά δέν άκοϋν καμιά φωνή. Αργότερα, στόν Ναό τής Ίερουσαλήμ, του ανατίθεται νά πάει νά διδάξει στους Έθνικούς (στίχος 21).

Γ) Πράξεων κστ , 12-18: Ό Σαούλ και οι ακόλουθοί του βλέπουν ένα έκτυφλωτικό φώς καταμεσής τής μέρας. Ό Χριστός του αναθέτει νά πάει νά διδάξει στους Έθνικούς.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗ ΔΑΜΑΣΚΟ

Ἡ Δαμασκός θρίσκεται σέ μιά ὁδὸ στή νότια Συρία, περίπου 217 χιλιόμετρα βορειοανατολικά τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ πόλη εἶχε ἀνοικοδομηθεῖ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἐλληνιστικὴ περίοδο, μέ ἓνα δικτυωτό σύστημα. Ἡ μοναδική ἐξαίρεση στίς ὀρθές γωνίες τοῦ σχήματος ἦταν ἡ περίστυλη «Ὀδὸς πού λεγόταν Εὐθεία», ἓνας μᾶλλον καμπυλωτός δρόμος πού διέσχιζε τὴν πόλη ἀπὸ ἀνατολικά πρὸς τὰ δυτικά. Ἐκεῖ, ὁ Παῦλος θά μείνει μέ ἓνα Ἰουδαῖο πού ὀνομαζόταν Ἰούδας.

Ὅταν ὁ Παῦλος φτάνει τελικά στή Δαμασκό, τὸν ἀναζητάει ἓνας Ἰουδαῖος χριστιανός, ὁ Ἀνανίας. Ὁ Παῦλος ἀργότερα τὸν περιγράφει ὡς ἄνθρωπο πού ἀκολουθοῦσε πιστά ὅσα λέει ὁ Μωσαϊκὸς νόμος, καί τὸν τιμοῦσαν ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι πού κατοικοῦσαν στή Δαμασκό⁸. Στίς Πράξεις δέν ἀναφέρεται πὼς εἶχε φτάσει τό χριστιανικὸ μήνυμα στή Δαμασκό, ἀλλὰ μπορεῖ νά ὀφειλόταν σέ ἀποστόλους πού ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μετὰ τὸν θάνατο τοῦ Στεφάνου⁹. Ὁ Ἀνανίας ἀποκαθιστᾷ τὴν ὄραση τοῦ Παύλου καί τὸν βαπτίζει. Τοῦ ἀπευθύνεται λέγοντας «ἀδελφέ Σαούλ», αὐτόν πού μόνο λίγες μέρες πρὶν σκόπευε νά διώξει τοὺς πιστοὺς στὸν Χριστό. Ὁ Ἀνανίας εἶναι ἓνας ἀκόμα ἀπὸ τοὺς ἥρωες τῆς πρώτης ἐκκλησίας πού δέν ἀναφέρεται ξανά στὴν ἱστορία τοῦ Λουκᾶ.

ΔΙΑΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΗ ΔΑΜΑΣΚΟ

Μετὰ ἀπὸ τὴν περιγραφή τοῦ κηρύγματος στή συναγωγὴ τῆς Δαμασκοῦ, οἱ Πράξεις δέν περιγράφουν τί συνέβη στή συνέχεια. Ξέρουμε ἀπὸ τὴν Πρὸς Γαλάτες ἐπιστολή, ὅμως, ὅτι ὁ Παῦλος μετὰ τὴν κλήση του πέρασε ἓνα διάστημα στὴν Ἀραβία πρὶν ἐπιστρέψει στή Δαμασκό¹⁰. Ἡ

8. Πράξεων κβ', 12.

9. Πράξεων η', 1.

10. Πρὸς Γαλάτας α', 17.

λέξη «Ἀραβία» ἀναφέρεται στήν περιοχή πρὸς τὰ νότια, στό βασίλειο τῶν Ναβαταίων. Ἡ πρωτεύουσά της εἶναι ἡ περίφημη πέτρινη πόλη Πέτρα. Ὁ Παῦλος παραλείπει τοὺς λόγους πού πῆγε στήν Ἀραβία/Ναβαταία. Μερικοὶ πιστεύουν ὅτι ἀναζητοῦσε ἓνα ἔρημο μέρος γιὰ νὰ ἀποσυρθεῖ μέχρι νὰ συνειδητοποιήσει τὴ συνάντησή του μέ τόν Χριστό. Ἄλλοι ὑποστήριξαν ὅτι πῆγε στήν Ἀραβία ὡς εὐαγγελιστής.

Ὁ Παῦλος φαίνεται ὅτι δημιούργησε πολλοὺς ἐχθρούς. Λίγο μετὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴ Δαμασκό, ἀναγκάζεται νὰ φύγει κρυφά γιὰ νὰ σώσει τὴ ζωὴ του. Στό σκοτάδι τῆς νύχτας, τὸν κατεβάζουν ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς πόλης μέσα σ' ἓνα κοφίνι¹¹ καὶ ἐπιστρέφει στήν Ἱερουσαλήμ. Μολονότι οἱ Πράξεις θεωροῦν ὅτι οἱ πρῶτοι πού κινήθηκαν ἐναντίον του ἦταν οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Δαμασκοῦ, ὁ Παῦλος βλέπει τὴν ἀληθινὴ ἀπειλή «στόν διοικητὴ-ἐκπρόσωπο τοῦ βασιλιᾶ Ἀρέτα»¹². Ὁ ἐν λόγω βασιλιάς εἶναι ὁ Ἀρέτας Δ΄, βασιλιάς τῶν Ναβαταίων ἀπὸ τό 9 π.Χ. ὡς τό 40 μ.Χ.

Ἔτσι ὁ Σαούλ ἐπιστρέφει στήν Ἱερουσαλήμ ἀλλαγμένος. Ἀσφαλῶς, ἡ ἐκκλησία ἐκεῖ τὸν ὑποψιάστηκε ὅτι ἤθελε νὰ διεισδύσει στίς τάξεις της. Ἀργότερα, ὁ Παῦλος ἐπιμένει ὅτι συνάντησε μόνο τόν Πέτρο καὶ τόν Ἰάκωβο, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Κυρίου¹³. Στίς Πράξεις ὑπονοεῖται μιά εὐρύτερη συνάντηση μέ τοὺς ἀποστόλους τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐδῶ, ὁ Κύπριος Ἰωσήφ Βαρνάβας ἐμφανίζεται ἀπὸ τό σκοτάδι γιὰ νὰ δείξει τὴν ἀξία του ὡς ἀληθινός «ἄνθρωπος τῆς παρηγοριᾶς»¹⁴. Ἡ ἱστορία τοῦ Βαρνάβα θά δεθεῖ ἀξεδιάλυτα μ' αὐτὴν τοῦ Σαούλ στὰ ἐπόμενα κεφάλαια.

11. Πράξεων θ', 25.

12. Β' Πρὸς Κορινθίους ια', 32.

13. Πρὸς Γαλάτας α', 18-20.

14. Πράξεων δ', 36.

ΑΝΟΙΓΜΑ ΣΤΑ ΕΘΝΗ

Αφοῦ προετοίμασε τό ἔδαφος γιά τό μελλοντικό ἔργο τοῦ Παύλου, ὁ Λουκάς τώρα ἐπιστρέφει στήν Ἱερουσαλήμ, ὅπου βρισκόταν ὁ Πέτρος. Μολονότι ὁ Παῦλος μνημονεύεται ὡς ὁ μέγας ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν, στίς Πράξεις φαίνεται ὅτι ὁ Πέτρος εἶχε ἤδη προηγηθεῖ στό ἔργο αὐτό. Ἄν καί μέ κάποιες ἐνδόμυχες ἀμφιβολίες, ἀλλά ὑπακούοντας στό θεῖο θέλημα, ὁ Πέτρος ἀνοίξε μιά πόρτα γιά τά Ἑθνη. Ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας θά χρησιμοποιήσουν αὐτή τήν εὐκαιρία μέ σπουδαῖα ἀποτελέσματα καί σέ ἓνα πολύ εὐρύτερο πλαίσιο.

ΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΕΣ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ

Ὁ Πέτρος συνεχίζει τή θεραπευτική δραστηριότητα τοῦ Ἰησοῦ, μέ δυό ἀκόμα θεραπείες¹⁵. Ἐξίσου σημαντικό εἶναι ὅτι θεραπεύει, ὅπως ὁ Ἰησοῦς, αὐτούς πού «βρίσκονται στό περιθώριο», καί συμβολικά κινεῖται καί στά γεωγραφικά περιθώρια. Οἱ τόποι τῶν δυό θαυμαστῶν γεγονότων εἶναι ἡ Λύδδα καί ἡ Ἰόππη, μακριά ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ, στήν παράκτια πεδιάδα. Πέρα τους ἐκτείνεται ἡ μεγάλη θάλασσα, ἡ Μεσόγειος. Σύντομα, ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας θά διασχίσουν αὐτή τή θάλασσα γιά νά φέρουν τό εὐαγγέλιο στήν Κύπρο καί στή Μικρά Ἀσία.

Ἡ Λύδδα, ἀρχαία Λόδ, ἦταν μιά μεγάλη πόλη στόν δρόμο πού συνέδεε τήν Ἱερουσαλήμ μέ τήν Ἰόππη, καί ἀπεῖχε ἀπό τήν Ἰόππη περίπου 16 χιλιόμετρα πρὸς τήν Ἑπειρωτική χώρα. Ἡ πόλη λιμάνι τῆς Ἰόππης (ἀπό μιά χανανίτικη λέξη πού σημαίνει «ἡ ὁμορφη»), ἂν καί κατοικημένη ἀπό Ἰουδαίους, ἦταν μιά ἐλληνική πόλη, πράγμα πού ὑπογραμμίζει καί πάλι τήν κίνηση τοῦ Πέτρου πρὸς τά ὅρια. Ἐδῶ

15. Πράξεων θ', 32-43.

κατοικεῖ ὁ Σίμων βυρσοδέψης, ἓνα ἐπάγγελμα πού ἀποστρέφονταν πολλοί εὐσεβεῖς Ἰουδαῖοι.

Ἡ ἱστορία τῆς θεραπείας τοῦ Αἰνεΐα στή Λύδδα ἀπηχεῖ τή θεραπεία τοῦ παράλυτου ἀπό τόν Ἰησοῦ¹⁶. Παρά τό ἐλληνικό ὄνομα τοῦ Αἰνεΐα, τό γεγονός ὅτι δέν ὑπῆρξε ἀντιπαράθεση ἀνάμεσα σ' αὐτόν καί τόν Πέτρο (ἀντίθετα μέ τήν περίπτωση τοῦ Κορνήλιου) ὑποδηλώνει ὅτι εἶναι Ἰουδαῖος, πιθανότατα χριστιανός. Ἐνα ἀπό τά κίνητρα τῶν ταξιδιῶν τοῦ Πέτρου εἶναι ἴσως τό νά ἐνθαρρύνει τούς πιστούς νά ζοῦν στά ὅρια τῆς Ἰουδαίας. Ἡ θεραπεία τοῦ Αἰνεΐα ὁδηγεῖ σέ μεταστροφές ἀνάμεσα στόν (ιουδαϊκό) πληθυσμό τῆς Λύδδας καί τοῦ Σαρῶνος, τῆς παράκτιας πεδιάδας ἀνάμεσα στή θάλασσα καί τήν κεντρική λοφώδη χώρα. Στή δεύτερη θεραπεία τοῦ Πέτρου στήν Ἰόππη, παρίσταται τουλάχιστον ἓνας μαθητής τοῦ Χριστοῦ. Ὄταν ἡ Ταβιθά (Δορκάδα στά ἐλληνικά) ἀνασταίνεται ἀπό τούς νεκρούς, κάποιος θυμᾶται τήν ἀνάστασι τῆς κόρης τοῦ Ἰαείρου ἀπό τόν Ἰησοῦ¹⁷. Οἱ Πράξεις¹⁸ ὑπαινίσσονται ὅτι ἡ Λύδδα καί ἡ Ἰόππη εἶχαν εὐαγγελιστεῖ ἀπό τόν Φίλιππο, στόν δρόμο του ἀπό τήν Ἀζωτο στήν Καισάρεια.

Ἡ ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ ΑΥΤΩΝΠΟΥ ΣΕΒΟΝΤΑΙ ΤΟΝ ΘΕΟ

Στά ἀκρότατα ὅρια τῶν Ἁγίων Τόπων, ὅπου βρίσκεται τώρα ὁ Πέτρος, θά γίνε τό ἐπόμενο μεγάλο ἄλμα τῆς διάδοσης τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ Κορνήλιος, ἓνας ρωμαῖος ἐκατόνταρχος τῆς «Ἰταλικῆς» στρατιωτικῆς μονάδας, θά δεχτεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα καί θά βαφτιστεῖ. Ἀρχαιολογικά

16. Λουκᾶ ε', 18-26.

17. Λουκᾶ η', 49-56.

18. Πράξεων η', 40.

στοιχεῖα μαρτυροῦν ὅτι μιά «δεύτερη ἰταλική κοόρτη» βρέθηκε στήν περιοχή ἀργότερα τόν ἴδιο αἰῶνα, ἀλλά ὄχι τήν ἐποχή τοῦ Κορνήλιου. Ἡ Καισάρεια γιά τήν ὁποία μιλοῦμε λέγεται παραθαλάσσια Καισάρεια (γιά νά διακρίνεται ἀπό τίς ἄλλες πόλεις πού πήραν τό ὄνομά τους πρὸς τιμὴν τοῦ αὐτοκράτορα).

Ἡ πόλη ἀνοικοδομήθηκε θαυμάσια ἀπὸ τόν Ἡρώδη τόν Μέγα. Ἔχουν διατηρηθεῖ ἐρείπια ἀπὸ ἓνα ἐξαίσιον τεχνητό λιμάνι, ἓνα ρωμαϊκὸ θέατρο καὶ ἓνα ὑδραγωγεῖο. Ὁ Λουκᾶς συχνά μιλάει γιά ρωμαίους ἀξιωματοῦχους πού βλέπουν εὐνοϊκὰ τὸ χριστιανικὸ μήνυμα. Ὁ Κορνήλιος περιγράφεται ὡς «εὐσεβὴς πού εἶχε προσχωρήσει στήν ἰουδαϊκὴ κοινότητα μαζί μέ ὅλη του τήν οἰκογένεια»¹⁹. Κατ' αὐτό, μοιάζει μέ τόν ἐκατόνταρχο πού ἔχτισε τή συναγωγή στήν Καπερναοὺμ²⁰. Τό πρῶτο βῆμα πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς θά γίνει πρὸς κάποιον πού βρίσκεται στά ὅρια τῆς συναγωγῆς. Μολονότι ὁ ρόλος τοῦ Πέτρου εἶναι σημαντικός, ἐκεῖνο πού ἐπικυρώνει τὸ δραματικὸ βῆμα εἶναι ἡ θεία ἀποκάλυψη. Τόν Κορνήλιο ἐπισκέπτεται ἓνας ἄγγελος, ἐνῶ ὁ Πέτρος βλέπει ἓνα ὄραμα, ἓνα σεντόνι μέ ὅλα τὰ πλάσματα τοῦ κόσμου. Μέ τὸ ὄραμα αὐτό, ὁ Πέτρος καταλαβαίνει ὅτι ὁ Θεὸς ξεπερνάει τώρα τή διάκρισι καθαρὸς/μὴ καθαρὸς. Θά μάθει ὅτι αὐτό δέν ἰσχύει μόνο γιά τὰ ζῶα καὶ τὸ φαγητό, ἀλλὰ καὶ γιά τή διάκριση ἀνάμεσα σέ ἰουδαίους καὶ ἐθνικοὺς.

Ἐπομένως, ἐπιστρέφοντας ἀργότερα στήν Ἱερουσαλήμ²¹, εἶναι ἔτοιμος νά αἰτιολογήσει αὐτὰ πού ἔκανε στήν Καισάρεια. Στὸ σπίτι τοῦ Κορνήλιου, ὁ Πέτρος κηρύσσει, ἐνῶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα κατεβαίνει στοὺς

19. Πράξεων ι', 2.

20. Λουκᾶ ζ', 1-10.

21. Πράξεων ια', 1-18.

«ἀκάθαρτους» ἐθνικούς. Τό Πνεῦμα ἦταν ἀναμενόμενη δωρεά τῆς νέας ἐποχῆς, καί χορήγησή του ἦταν σημεῖο τῶν ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ. Μετά τήν οὐράνια ἐπιδοκιμασία τοῦ εὐσεβοῦς Κορνήλιου καί τῆς οἰκογένειάς του, ὁ Πέτρος δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ νά τοὺς βαφτίσει. Κατά τόν Λουκᾶ, αὐτό ἐπισφραγίζεται μέ τήν παραμονή του στό σπίτι τους γιά μερικές μέρες, ὡστόσο, οὔτε ὁ Πέτρος οὔτε ἡ ἐκκλησία τά ἔχουν ἄμεσα ἐπεξεργαστεῖ ὅλα αὐτά. Ἀργότερα, στήν Ἀντιόχεια, ὁ Παῦλος θά ἀμφισβητήσῃ τήν ἀπόφαση τοῦ Πέτρου νά μήν συντρώγῃ πιά μέ ἐθνικούς, τοὺς ὁποίους ξανά χαρακτηρίζει «ἀκάθαρτους»²².

ΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ ΗΡΩΔΗΣ ΔΙΩΚΕΙ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Στήν Ἱερουσαλήμ, ἡ ἐχθρότητα ἐνάντια στήν ἐκκλησία συνεχίζεται. Συνδέεται τώρα μέ τό βασιλιά Ἡρώδη²³ πού ἐκτελεῖ τόν Ἰάκωβο, γιό τοῦ Ζεβεδαίου, καί κινεῖται ἐναντίον τοῦ Πέτρου. Ὁ Ἡρώδης Ἀγρίππας Α΄ ἦταν ἐγγονός τοῦ Ἡρώδη τοῦ Μεγάλου, γεννήθηκε τό 10 π.Χ. καί ἐκπαιδεύτηκε στή Ρώμη, πού ἔγινε φίλος μέ τοὺς μελλοντικούς αὐτοκράτορες Γάιο καί Κλαύδιο. Κληρονόμησε τήν τετραρχία τοῦ θείου του, Φίλιππου, τό 38 μ.Χ., καί προσάρτησε σ' αὐτήν τή Γαλιλαία καί τήν Περαιά τοῦ Ἀντύπα, δύο χρόνια ἀργότερα. Κυβέρνησε ὡς βασιλιάς τῆς Ἰουδαίας 41-44 μ.Χ. Ἡ ἀπεικόνιση τοῦ Ἀγρίππα στίς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἶναι ἀρνητική, ἐπηρεασμένη ἀπό τήν ἀνάμνηση τῆς δράσης του ἐναντίον τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Ἄν καί ὑποστηρικτῆς τοῦ ἐλληνισμοῦ σάν τόν παπποῦ του, στό σπίτι ὁ Ἀγρίππας ἦταν εὐλαβῆς Ἰουδαῖος. Οἱ Πράξεις περιέχουν μιά δραματική ἀφήγηση τοῦ πρόωρου

22. Πρὸς Γαλάτας β', 11-14.

23. Πράξεων ια', 1-5.

θανάτου του. Ὁ τραγικός θάνατος τοῦ βασιλιᾶ²⁴ ἔρχεται σέ ζωηρή ἀντίθεση μέ τή διαφυγή ἀπό τή φυλακή τοῦ ἀπλοῦ ψαρά πού ὁ βασιλιάς ἐπέδιδωκε νά καταστρέψει, καί μέ τήν ἀνεμπόδιστη διάδοση τοῦ μηνύματος πού ἤθελε νά κατασιγάσει.

Η ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

«Κατήλθον εἰς τήν Σελεύκειαν,

ἐκεῖθεν τε ἀπέπλευσαν εἰς τήν Κύπρον»²⁵

Ὁ Πέτρος ἔφτασε ὡς τά ὅρια τῶν Ἀγίων Τόπων, ὁ Παῦλος (καί στήν ἀρχή καί ὁ Βαρνάβας) θά ἦταν οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι πού θά περνοῦσαν τά γεωγραφικά ὅρια. Εἶναι αὐτοί πού θά φέρουν τό εὐαγγέλιο στούς ἐθνικούς. Ἐπιπλέον, τό ἐπίκεντρο τῆς ἱστορίας τοῦ Λουκᾶ θά μεταπηδήσει ἀπό τή μητέρα Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ σέ μιά νέα ἐκκλησία στήν πόλη τῆς Ἀντιοχείας, πού θά παίξει σημαντικό ρόλο σ' αὐτή τήν καινούργια φάση.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Ἡ Ἀντιόχεια, στόν ποταμό Ὀρόντη τῆς Συρίας, μιά ἐντυπωσιακή πόλη πού ἰδρύθηκε τό 300 π.Χ., ἦταν ἤδη ἡ τρίτη μεγαλύτερη πόλη τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ πληθυσμός της τόν 1ο αἰῶνα μ.Χ. ἔφτανε μέ συντηρητικούς ὑπολογισμούς γύρω στίς 100.000. Σέ ἀπόσταση περίπου 24 χιλιόμετρα ἀπό τήν ἀκτὴ εἶχε θαυμάσια θέση σέ μιά μεγάλη κοιλάδα πού ὀρίζεται ἀπό τόν ποταμό Ὀρόντη στά δυτικά καί τό ὄρος Σίλπιος στά ἀνατολικά. Πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Συρίας, ἡ Ἀντιόχεια

24. Πράξεων ιβ', 20-23.

25. Πράξεων ιγ', 4.

ήταν μιά ακμάζουσα πόλη έμπορίου καί πολιτικῆς έπιρροῆς, μέ μεγάλη ιουδαϊκή κοινότητα. Δέν εἶναι λοιπόν παράδοξο ὅτι ἔγινε σημαντικό κέντρο τῆς πρώτης χριστιανικῆς περιόδου. Σύμφωνα μέ τίς Πράξεις ἡ ίδρυση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιόχειας ἔγινε ἀπό μαθητές κυπριακῆς καί κυρηναϊκῆς καταγωγῆς, πού ἀνήκαν σ' ἐκείνους πού ἔφυγαν ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ μετά τόν λιθοβολισμό τοῦ Στέφανου²⁶. Αὐτοί φαίνεται πώς κήρυξαν στήν Ἀντιόχεια ὄχι μόνο σέ Ἰουδαίους, ἀλλά καί σέ μή ιουδαίους ἑλληνόφωνους²⁷. Τήν ἐποχή τοῦ Παύλου, ἀνάμεσα στούς ἡγέτες τῆς ἐκκλησίας²⁸ ἦταν ὁ φίλος του, ὁ Κύπριος Βαρνάβας, καί ὁ Λούκιος ἀπό τήν Κυρήνη. Ἀναφέρονται δυό ἀκόμα χωρίς μνεία τοῦ τόπου καταγωγῆς τους. Καί οἱ δυό ἔχουν ιουδαϊκά ὀνόματα. Εἶναι ὁ Συμεών, ὁ ἐπονομαζόμενος Νίγερ καί ὁ Μαναήν²⁹. Ὁ τελευταῖος περιγράφεται ὡς σύντροφος τοῦ Ἡρώδη τοῦ τετράρχη, τοῦ Ἡρώδη Ἀντύπα³⁰.

Αὕτη ἡ ἐκκλησία χρηματοδοτεῖ τήν ἀποστολή στήν Κύπρο καί τήν Μικρά Ἀσία. Τό Ἅγιο Πνεῦμα ἐπιλέγει ἀνάμεσα στούς προφῆτες καί στέλνει τόν Βαρνάβα καί τόν Σαούλ στήν Ἱεραποστολή. Τά ἱεραποστολικά ταξίδια τοῦ Παύλου δέν ἦταν ἀνεξάρτητα, σ' αὕτη τήν πρώτη φάση. Ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας εἶναι ἀπεσταλμένοι τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀντιόχειας. Καί ἴσως τό γεγονός ὅτι ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει τόν Βαρνάβα πρῶτον³¹ δείχνει ὅτι ἡ θέση του ἦταν πιό σημαντική.

ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΕΥΚΕΙΑ ΣΤΗ ΣΑΛΑΜΙΝΑ

26. Πράξεων ια', 19-30.

27. Τά ἀρχαῖα χειρόγραφα γράφουν «Ἑλληνιστές» ἢ «Ἑλληνες». Πράξεων ια', 20.

28. «Προφῆτες καί διδάσκαλοι». Πράξεων ιγ', 1.

29. Ἑλληνικός τύπος τοῦ Μεναχήμ.

30. 20 π.Χ.-39 μ.Χ.

31. Πράξεων ιβ', 2.

Ἡ Σελεύκεια Πιερία ἦταν τό λιμάνι τῆς πόλης τῆς Ἀντιόχειας, πού συνδεόταν μ' αὐτήν μέ τόν ποταμό Ὀρόντη. Ἡ πόλη ὀνομάστηκε Σελεύκεια πρὸς τιμὴν τοῦ ἱδρυτῆ της Σέλευκου Α' καί Πιερία ἐπειδὴ βρίσκεται στὴν πλαγιά τοῦ ὄρους Πιέριου καί εἶναι χτισμένη ἀμφιθεατρικά ἀπὸ τό λιμάνι καί τὴν κάτω πόλη, μέσω μιᾶς περιοχῆς κατοικιῶν σέ ἀναθρομίδες, ὡς τὴν ἐντυπωσιακὴ ἀκρόπολη στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ. Στό λιμάνι τῆς Σελεύκειας ἦταν ἀγκυροβολημένος ὁ ρωμαϊκὸς στόλος.

Ἀπὸ τῆ Σελεύκεια ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας νοίκιασαν ἓνα πλοῖο καί ἔφτασαν στὴν Κύπρο. Στό πρῶτο στάδιο τοῦ ταξιδιοῦ τους συνοδεύονται ἀπὸ τὸν ἐξάδελφο τοῦ Βαρνάβα, Ἰωάννη Μάρκο³². Ἡ παράδοση ταυτίζει αὐτόν τὸν Ἰωάννη Μάρκο μέ τὸν δεύτερο εὐαγγελιστὴ καί συνεργάτη τοῦ Πέτρου³³. Μετά ἀπὸ μερικὲς μέρες στὴ θάλασσα (ἓνα ταξίδι περίπου 130 μιλίων), φτάνουν στό λιμάνι τῆς Σαλαμίνας, στὴν ἀνατολικὴ ἀκτὴ τῆς Κύπρου, περίπου 10 χιλιόμετρα βόρεια ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΒΑΡΝΑΒΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Ἡ Σαλαμίνα ἦταν προηγούμενη πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ. Κατὰ τὴ ρωμαϊκὴ περίοδο ἔδωσε τὴ θέση της στὴν Πάφο, παρέμενε ὅμως σημαντικὴ ἐμπορικὴ πόλη. Οἱ Πράξεις περιγράφουν τὴ δραστηριότητα τοῦ Παύλου, τοῦ Βαρνάβα καί τοῦ Ἰωάννη στὶς ἰουδαϊκὲς συναγωγές τῆς Σαλαμίνας. Ὁ Λουκᾶς δὲν μᾶς λέει ποιά ἦταν ἡ γενέτειρα πόλη τοῦ Βαρνάβα. Μεταγενέστερες παραδόσεις πού ἀναφέρονται στό ἀπόκρυφο

32. Πράξεων ιγ', 5. Βλ. ἐπίσης ιβ', 12. Πρὸς Κολοσσαεῖς δ', 10.

33. Α' Πέτρου ε', 3.

βιβλίο Πράξεις τοῦ Βαρνάβα, τοποθετοῦν τό μαρτύριο τοῦ Βαρνάβα στή Σαλαμίνα. Οἱ τρεῖς δέν παραμένουν στή Σαλαμίνα γιά πολύ. Ὁ στόχος τους εἶναι τό καινούργιο κέντρο τῆς ρωμαϊκῆς διοίκησης. Τό μακρὺ ταξίδι τῶν ἀποστόλων ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα στὴν Πάφο, στὰ νοτιοδυτικά, τοὺς ἔφερε στή μεγάλη νότια πεδιάδα, καί ἴσως νὰ διέσχισαν καί τοὺς πρόποδες τοῦ ἐντυπωσιακοῦ ὄρους Τρόοδος (πού φτάνει σέ ὕψος 1.220 μ.), πλησιάζοντας τὸν προορισμό τους.

Δυὸ γνωρίσματα ἀξίζει νὰ σημειωθοῦν στὴν περιγραφή τῆς δράσης στὴν Πάφο ἀπὸ τίς Πράξεις³⁴. Πρῶτο εἶναι ἡ θετικὴ ἀποδοχὴ τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ ἓναν ἀκόμα ρωμαῖο ἀξιωματοῦχο. Ἡ Κύπρος ἦταν ρωμαϊκὴ συγκλητικὴ ἐπαρχία ἀπὸ τό 22 π.Χ., καί ὁ Σέργιος Παῦλος παρουσιάζεται ὡς ὁ Ρωμαῖος ἀνθύπατος. Μιὰ ἐπιγραφή πού βρέθηκε στὰ βόρειά τῆς Κύπρου ἀναφέρεται σέ ἓνα ρωμαῖο ἀξιωματοῦχο μέ αὐτό τό ὄνομα, ἂν καί δέν ἔχει ταυτιστεῖ καί τυπικά μέ τὸν ἀνθύπατο. Τό σημαντικό εἶναι ὅτι ἄκουσε μέ εὐχαρίστηση τό μήνυμα καί ὅτι ἔτσι εἰσήχθη ὁ Χριστιανισμός στὰ ἀνώτερα κλιμάκια τῆς ρωμαϊκῆς κοινωνίας.

Δεύτερο, ἡ ἱστορία τοῦ Ἑλύμα τοῦ μάγου (ἢ «γιοῦ τοῦ Ἰησοῦ») διακηρύσσει τὸν θρίαμβο τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς μαγείας, πού κρατοῦσε τόσο κόσμος στὰ δίχτυα τῆς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ μεταγενέστερη χριστιανικὴ παράδοση ἐξακολουθεῖ νὰ συνδέει τὸν Βαρνάβα μέ τό νησί ὅπου γεννήθηκε. Ἐπιστρέφει στὴν Κύπρο μερικὰ χρόνια ἀργότερα, μαζί μέ τὸν Ἰωάννη Μάρκο, καί μετὰ τό μαρτύριό του στὸν ἵππόδρομο τῆς Σαλαμίνας γύρω στό 66 μ.Χ. θάβεται στό νησί.

34. Πράξεων ιγ', 6-12.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗΝ ΠΑΜΦΥΛΙΑ

ΚΑΙ ΤΗ ΝΟΤΙΑ ΓΑΛΑΤΙΑ

Ἡ Κύπρος δέν ἦταν παρθένο ἔδαφος γι' αὐτούς τούς ἀπόστολους, γιατί οἱ Πράξεις ἀναφέρουν καί ἄλλοῦ τή δραστηριότητα τῶν Ἰουδαίων χριστιανῶν στό νησί³⁵. Στή συνέχεια, ὁ Βαρνάβας καί ὁ Παῦλος πορεύονται σέ ἓνα ἐντελῶς καινούργιο ἔδαφος. Φεύγοντας ἀπό τήν Κύπρο πηγαίνουν στή Μικρά Ἀσία. Αὕτη ἡ μεγάλη περιοχή τῆς Ἀνατολίας θά ἀνοίξει στόν Παῦλο τόν δρόμο γιά τήν Εὐρώπη. Πρός τό παρόν, ὁμοίως, ὁ ἴδιος καί ὁ Βαρνάβας θά συγκεντρωθοῦν σέ πόλεις στή νότια καί κεντρική περιοχή, πού βρίσκεται στά ἐδάφη τῆς Φρυγίας, τῆς Παμφυλίας, τῆς Πισιδίας καί τῆς Λυκαονίας.

Ὁ Παῦλος, ὁ Βαρνάβας καί ὁ Ἰωάννης Μάρκος καταπλέουν στό λιμάνι τῆς Παμφυλίας, ὅπου ὁ Ἰωάννης Μάρκος τούς ἀφήνει καί ἐπιστρέφει στήν Ἱερουσαλήμ. Ὁ πρῶτος προορισμός τους πού κατονομάζεται εἶναι ἡ Πέργη. Ἡ Πέργη βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα ἀπό τήν ἀκτή, ἀλλά ἴσως ἐπειδή ὁ ποταμός Κέστρος εἶναι πλωτός μπόρεσαν νά φτάσουν ὡς ἐκεῖ ἀντί νά παραμείνουν στό παράκτιο λιμάνι τῆς Ἀττάλειας. Ἡ Πέργη ἦταν μιά μεγάλη πόλη, μέ γυμναστήριο καί θέατρο χωρητικότητας 12 καί 15 χιλιάδων θεατῶν ἀντίστοιχα.

Οἱ δύο ἀπόστολοι δέν παραμένουν στήν Πέργη. Θά κηρύξουν τό εὐαγγέλιο ἐκεῖ κατὰ τήν ἐπιστροφή τους, πρίν ἀποπλεύσουν ἀπό τήν Ἀττάλεια³⁶. Παίρνουν τόν δρόμο πρὸς τά βόρεια, διασχίζουν τή ρωμαϊκή ἐπαρχία τῆς Γαλατίας καί τελικά φτάνουν σέ μιά ἄλλη Ἀντιόχεια, τήν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας. Ὑπάρχουν πολλές πόλεις μέ τό ὄνομα Ἀντιόχεια,

35. Πράξεων ια', 20.

36. Πράξεων ιδ', 25.

πρός τιμή τῶν διάφορων μελῶν τῆς οἰκογένειας τοῦ Ἀντίοχου, ἐνός ἀπό τούς στρατηγούς καί διαδόχους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Αὕτη ἡ Ἀντιόχεια ἦταν ρωμαϊκή ἐπαρχία πού τήν κατοικοῦσαν βετεράνοι τοῦ στρατοῦ καί βρισκόταν ψηλά στήν πεδιάδα τῆς Ἀνατολίας. Οὐσιαστικά βρισκόταν στή Φρυγία κοντά στά ὅρια μέ τήν Πισιδία, ὀρθότερα ὀνομάζεται «Ἀντιόχεια πρὸς Πισιδίαν». Ἡ πόλη ἦταν μία μικρή Ρώμη στό μέσον ἐνός πολὺ ἀντί-ρωμαϊκοῦ ἐδάφους. Μία ἐπιγραφή πού βρέθηκε ἐκεῖ ἀναφέρεται σέ κάποιον «Λούκιο Σέργιο Παῦλο νεώτερο», δίνοντας ἓνα πιθανό συσχετισμό μέ τήν προηγούμενη δραστηριότητα τοῦ Παύλου στήν Κύπρο.

ΚΗΡΥΓΜΑ ΣΤΗΝ ΑΛΛΗ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Οἱ δύο ἰουδαῖοι ἐπισκέπτες πηγαίνουν στή συναγωγή τῆς Ἀντιόχειας τῆς Πισιδίας ἓνα Σάββατο. Ἐκεῖ ὁ Παῦλος ἐκφωνεῖ μία ὁμιλία-καμπή στήν ἀφήγηση τῶν Πράξεων. Ἀναφέρεται στήν ἱστορία τῆς σωτηρίας ἀπό τήν Αἴγυπτο μέχρι τούς Κριτές, τήν καθιέρωση τῆς βασιλείας ἀπό τόν Σαούλ καί μετὰ ἀπό τόν Δαυίδ, πού γιά τόν Θεό ἦταν ἓνας ἄνθρωπος «ὅπως τόν θέλει ἡ καρδιά μου»³⁷. Σέ ἓνα ἐξαιρετικό ὑπόδειγμα τῶν πρώτων χριστιανικῶν κηρυγμάτων, ἐστιάζει στόν ἀπόγονο τοῦ Δαυίδ, τόν Ἰησοῦ, τονίζοντας τήν ἀπόρριψή του στήν Ἱερουσαλήμ, τόν θάνατο καί τήν ἀνάστασή του. Ὑπάρχουν ἐντυπωσιακές ὁμοιότητες μέ τήν ὁμιλία τοῦ Πέτρου τήν Πεντηκοστή, καθὼς καί μέ τήν ἀπόλογία τοῦ Στέφανου.

37. Πράξεων ιγ', 22.

Ὅπως ἀντέδρασαν ἀρχικά οἱ Ναζαρηνοὶ στήν ὁμιλία τοῦ Ἰησοῦ στή συναγωγή³⁸, ἔτσι καί ἡ ἀνταπόκριση τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἀντιόχειας, στήν ἀρχή εἶναι εὐνοϊκή. Πολλοί ἀπ’ αὐτούς, κι ἀνάμεσά τους πολλοί προσήλυτοι στόν ἰουδαϊσμό, ἀκοῦνε μέ χαρά τό μήνυμα. Τά πράγματα ἀλλάζουν τό ἐπόμενο Σάββατο, ὅμως, ὅταν τό κήρυγμα τοῦ Παύλου ἀντιμετωπίζεται μέ ἐχθρικά σχόλια ἀπό μερικούς Ἰουδαίους. Ὁ Λουκᾶς τό ἀποδίδει αὐτό σέ φθόνο γιά τή δημοτικότητα τοῦ Παύλου καί τοῦ Βαρνάβα³⁹. Ἡ ἀπάντηση τῶν δυό, μέ μιά παραπομπή στόν Ἡσαΐα⁴⁰ χαρτογραφεῖ μιά ἄλλη μετατόπιση στήν ἱστορία τῶν Πράξεων: «Ἐπρεπε νά κηρύξουμε τόν λόγο τοῦ Θεοῦ πρῶτα σ’ ἐσᾶς. Ἐπειδή ὅμως τόν ἀντικρούετε καί καταδικάζετε τόν ἑαυτό σας νά μήν ἀξιωθεῖ τήν αἰώνια ζωή, γι’ αὐτό κι ἐμεῖς στρεφόμαστε στούς ἐθνικούς»⁴¹.

ΤΑΡΑΧΕΣ ΣΤΟ ΙΚΟΝΙΟ

Κι ὅμως, παρά τήν ἐντυπωσιακή ἐπιτυχία τοῦ κηρύγματος ἀνάμεσα στούς ἐθνικούς στήν περιοχή, ὁ πρῶτος σταθμός στό Ἰκόνιο, τήν ἐπόμενη πόλη πού ἐπισκέπτονται ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας, εἶναι ἡ ἰουδαϊκή συναγωγή. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἔχουν ἐπιτυχία τόσο ἀνάμεσα στούς Ἕλληνες ὅσο κι ἀνάμεσα στούς Ἰουδαίους σ’ αὐτά τήν ἐλληνική πόλη (τό Ἰκόνιο δέν ἔγινε ρωμαϊκή ἀποικία μέχρι τή βασιλεία τοῦ Ἀδριανοῦ). Καί ἡ διπλή αὐτή ἀποστολή δέν σταματάει ἐδῶ: μέχρι τό τέλος τῶν Πράξεων, ὁ Παῦλος θά συνεχίσει νά κηρύττει τό χριστιανικό μήνυμα σέ ὅλους ὅσοι

38. Λουκᾶ δ', 16-30.

39. Πράξεων ιγ', 45.

40. Ἡσαΐου μθ', 6.

41. Πράξεων ιγ', 46.

εἶναι ἔτοιμοι νά τό ἀκούσουν, ἀκόμα καί στούς ἡγέτες τῆς ἰουδαϊκῆς κοινότητας.

Τό Ἰκόνιο βρισκόταν περίπου 129 χιλιόμετρα νοτιοανατολικά τῆς Ἀντιόχειας τῆς Πισιδίας. Οἱ δύο πόλεις συνδέονταν μέ τή Via Sebaste, τόν δρόμο πού ὀλοκληρώθηκε τό 6 π.Χ. καί συνέδεε τίς ρωμαϊκές ἐπαρχίες στή νότια Ἀνατολία. Ὅρισμένοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς τοποθετοῦν τό Ἰκόνιο, ὅπως καί τήν Ἀντιόχεια, στή Φρυγία, ἄλλοι στή Λυκαονία. Χτισμένο σέ ἓνα ὑψίπεδο μέ ὑψόμετρο περίπου 1.220 μ., τό Ἰκόνιο ἦταν μᾶλλον μιά μεθοριακή πόλη ἀνάμεσα στήν ὄρεινή περιοχή τῆς Φρυγίας καί στίς πεδιάδες τῆς Λυκαονίας. Οἱ ρίζες του φτάνουν τουλάχιστον στήν τρίτη χιλιετία π.Χ. Πράγματι, σύμφωνα μέ τοπικούς θρύλους, ἦταν ἡ πρώτη πόλη πού χτίστηκε μετά ἀπό μιά μεγάλη πλημμύρα καί πῆρε τό ὄνομά της ἀπό τίς «εἰκόνες» ἀνθρώπων πού δημιούργησαν ὁ Προμηθεΐας καί ἡ Ἀθηνᾶ ὅταν τραβήχτηκαν τά νερά. Ἄν καί κατά τή ρωμαϊκή περίοδο δέν ἦταν τόσο σπουδαία ὅσο ἡ Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας, παρέμενε μιά πόλη σημαντική καί μέ στρατηγική θέση, τό εἶδος τῶν πόλεων πού προτιμοῦσε ὁ Παῦλος γιά νά ἰδρύει ἐκκλησίες.

Τό κήρυγμα τῶν ἀποστόλων σύντομα προκαλεῖ διχόνοια ἀνάμεσα σέ Ἰουδαίους καί ἐθνικούς. Οἱ ἀπόστολοι ἀντιλαμβάνονται μιά ἀπόπειρα κακομεταχείρισης καί λιθοβολισμοῦ τους καί ἀναγκάζονται νά διαφύγουν πάλι, αὐτή τή φορά στίς κοντινές πόλεις τῆς Λυκαονίας, Λύστρα καί Δέρβη. Ἡ Β' πρὸς Τιμόθεο ἐπιστολή ἐπιβεβαιώνει τίς δυσκολίες πού ἀντιμετώπισε ὁ Παῦλος σ' αὐτή τή φάση τῆς ἱεραποστολικῆς του δραστηριότητος: «Ἐσύ ὁμως συμπορεύτηκες μαζί μου... στούς διωγμούς, στά παθήματα σάν αὐτά πού ὑπέμεινα στήν

Ἀντιόχεια, στό Ἰκόνιο, στά Λύστρα»⁴². Τό μοτίβο αὐτό θά ἐπαναληφθεῖ ξανά καί ξανά καθώς ὁ Παῦλος θά ὠθήσει τά ὅρια τῆς ἀποστολῆς του πρὸς τά Ἕθνη μέχρι τὴν ἴδια τὴ Ρώμη.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΛΥΣΤΡΑ

Τὰ Λύστρα, μιά ἐμπορική πόλη στὴν περιοχή τῆς Λυκαονίας⁴³ βρισκόταν 40 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά τοῦ Ἰκονίου πάνω στὴ Via Sebaste, σέ ἀπόσταση μιᾶς περίπου ἡμέρας ἀπὸ τὸν κεντρικὸ δρόμο πού διέσχιζε τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ τὰ ἀνατολικά πρὸς τὰ δυτικά. Ἦταν ρωμαϊκὴ ἀποικία, πού ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Αὐγούστο τό 26 π.Χ. καί οἱ ἐπιγραφές της εἶναι περισσότερο λατινικὲς παρά ἐλληνικὲς. Παρόλα αὐτὰ παρέμενε σ' αὐτὴν ἓνας ἀξιόλογος Ἰθαγενὴς πληθυσμὸς μέ τὴ δική του διάλεκτο, ὅπως ἀποκαλύπτει μιά ἱστορία πού ἀφηγεῖται ὁ Λουκᾶς⁴⁴.

Ἡ περιγραφή τῶν Πράξεων γι' αὐτὴ τὴν ἐπίσκεψη στά Λύστρα ἐστιάζει στὴ θεραπεία τοῦ παράλυτου. Ὅπως ὁ Πέτρος, ἔτσι καί ὁ Παῦλος θεράπευε μέ τρόπο πού ἔμοιαζε πολὺ μέ τοῦ Ἰησοῦ. Ὑπάρχουν σημαντικὲς ὁμοιότητες ἀνάμεσα σ' αὐτό τό θαῦμα στά Λύστρα καί στό θαῦμα τοῦ Πέτρου στὴν Ὠραία Πύλη τῆς Ἱερουσαλὴμ⁴⁵. Καί τὰ δύο ἀπηχοῦν τὴν περιγραφή τοῦ θαύματος τοῦ Ἰησοῦ πού θεράπευσε τὸν παράλυτο⁴⁶. Ἡ τοπικὴ ἀντίδραση σ' αὐτὲς τίς θεραπείες δείχνει μιά ἐνδιαφέρουσα διάσταση αὐτοῦ τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ, πού πιστεύει ὅτι οἱ ἀπόστολοι εἶναι θεοί. Ὁ Βαρνάβας, ἴσως ἐπειδὴ ἦταν μεγαλύτερος ἢ πιὸ ἐντυπωσιακός, θεωρήθηκε Δίας. Ὁ Παῦλος, ἐπειδὴ ἦταν ἐκεῖνος πού

42. Β' Πρὸς Τιμόθεον γ', 11.

43. Πατρίδα τοῦ συνεργάτη τοῦ Παύλου, Τιμόθεου: Πράξεων ιστ', 1.

44. Πράξεων ιδ', 8-18.

45. Πράξεων γ', 1-10.

46. Λουκᾶ ε', 18-26.

μιλοῦσε περισσότερο χαρακτηρίστηκε Ἑρμῆς. Μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ἱερέα τοῦ Δία, οἱ ἄνθρωποι τῆς πόλης ἔρχονται μὲ ταύρους καὶ στεφάνια γιὰ νὰ κάνουν θυσίες στὸν Παῦλο καὶ τὸν Βαρνάβα (ἀνάγλυφα ἀπὸ τὴν Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας, δείχνουν θυσίες ταύρων μὲ ἀνθοστολισμένα κέρατα). Ἐκεῖνοι ἐπιβεβαιώνουν ὅτι εἶναι ἄνθρωποι καὶ παροτρύνουν τὸν λαὸ νὰ πιστέψει στὸν Δημιουργὸ Θεό.

ΣΤΗ ΔΕΡΒΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

Μετά ἀπὸ ἓνα βίαιο λιθοβολισμό, ὁ Παῦλος φεύγει μὲ τὸν Βαρνάβα γιὰ τὴν Δέρβη, περίπου 97 χιλιόμετρα ἀπόσταση. Τό ὄνομά της προέρχεται ἴσως ἀπὸ τὴν τοπικὴ ὀνομασία γιὰ τὸν κέδρο καὶ εἶναι μιά ἀρχαία πόλη στό ὑψίπεδο τῆς Ἀνατολίας. Ἐγινε μέρος τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Γαλατίας τό 25 π.Χ., καὶ ἀργότερα συνδέθηκε στενά μὲ τὸν αὐτοκράτορα Κλαύδιο πού πῆρε τό ὄνομα Κλαύδιος-Δέρβης.

Ἡ περιγραφή αὐτῆς τῆς ἐπίσκεψης εἶναι σύντομη. Φαίνεται ὅτι εἶχαν ἐπιτυχία καὶ δέν ὑπάρχει νύξη γιὰ ἀνταγωνισμό ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴ κοινότητα. Ἀργότερα, θά ἀκούσουμε γιὰ ἓνα μαθητὴ μὲ τό ὄνομα Γάϊος ἀπὸ τὴ Δέρβη, πού ἔγινε σύντροφος τοῦ Παύλου⁴⁷. Ἀλλά τώρα Λουκᾶς ἀνυπομονεῖ νὰ ἐπανασυνδέσει τοὺς δυὸ ἀπόστολους μὲ τὴν ἐκκλησία τους. Μιά σύντομη σύνοψη τοῦ ταξιδιοῦ τῆς ἐπιστροφῆς, τοὺς φέρνει πίσω στὴν Πέργη κι ἔπειτα στό μεσογειακό λιμάνι τῆς Ἀττάλειας. Ἡ κρίσιμη φάση τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἀποστολῆς ἔφτασε στό τέλος. Τώρα, μὲ τὴν ὑποστήριξη τῆς Ἀντιόχειας, ὁ Παῦλος καὶ ὁ Βαρνάβας θά πρέπει νὰ παρουσιάσουν αὐτὴ τὴν ἐξέλιξη στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ.

47. Πράξεων ιθ', 29.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

**«Αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι ἐστεροῦντο τῇ πίστει
καὶ ἐπερίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν»⁴⁸**

Σ' αὐτό τό θαύμασιο μέρος τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων διαβάζουμε γιά τή σημαντική σύνοδο τῶν Ἱεροσολύμων καί τήν ἀρχή τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου τοῦ Παύλου σέ σημαντικές Ἑλληνικές πόλεις ὅπως στούς Φιλίππους, τή Θεσσαλονίκη καί ἰδιαίτερα τήν Κόρινθο. Οἱ πληροφορίες ἀπό αὐτό τό μέρος συχνά ἀντιστοιχοῦν ἄμεσα στίς πληροφορίες πού δίνονται ἀπό τίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου, πρᾶγμα ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον ἀπό ἱστορική ἄποψη.

Κλειδί γιά τήν κατανόηση αὐτοῦ τοῦ μέρους τῶν Πράξεων εἶναι τό γεγονός ὅτι, στήν πρώτη φάση τοῦ χριστιανισμοῦ, τά μέλη του ἦταν κυρίως Ἰουδαῖοι. Ἐπιπλέον, στήν περίοδο ἀπό τόν θάνατο τοῦ Ἰησοῦ (περ. 30 μ.Χ.) μέχρι τό 70 μ.Χ., τό κέντρο τῆς πρώτης Ἐκκλησίας ἦταν Ἱερουσαλήμ. Μόνο ἀφότου ὁ Παῦλος καί οἱ ἀπόστολοι ἔφεραν τό μήνυμα πέρα ἀπό τήν Ἰουδαία, τό θέμα μή-Ἰουδαῖοι πού γίνονται χριστιανοί ἔγινε σημαντικό.

Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΣΥΝΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

Τό 15ο κεφάλαιο τῶν Πράξεων ἀρχίζει περιγράφοντας τή σύγκληση πού προέκυψε στήν πρώτη ἐκκλησία, ὅταν μερικοί ἡγέτες της ἀπό τήν Ἰουδαία εἶπαν ὅτι ἂν οἱ χριστιανοί δέν εἶχαν κάνει περιτομή, ὅπως ὀρίζεται ἀπό τόν Θεό στόν ἰουδαϊκό Νόμο (Τορά), δέν μπορούσαν νά

48. Πράξεων ιστ', 5.

σωθοῦν. Ὄταν οἱ ἀντιπαραθέσεις ἔγιναν σοβαρές, ἀποφασίστηκε νά πᾶνε ὁ Παῦλος καί ὁ Βαρνάβας στήν Ἱερουσαλήμ γιά νά τό συζητήσουν μέ τούς ἐκεῖ ἡγέτες.

Ἡ ἀποστολική σύνοδος στήν Ἱερουσαλήμ ἀντιστοιχεῖ σέ μιά κρίσιμη στιγμή τοῦ πρώϊμου χριστιανισμοῦ. Ὁ Παῦλος ἀναφέρει τή συμμετοχή του στή σύνοδο στήν ἐπιστολή του πρὸς Γαλάτες⁴⁹. Οἱ προσπάθειές του νά μεταδώσει τόν χριστιανισμό εἶχαν ἀρχίσει νά ἀποδίδουν καρπούς. Ὁ Παῦλος δέν ἀπαιτοῦσε ἀπό τούς προσήλυτους νά κάνουν περιτομή, ὅπως ἔκαναν οἱ Ἰουδαῖοι κατ' ἐντολή τοῦ Θεοῦ⁵⁰. Ὡστόσο, μερικοί ἀπό τήν ἡγεσία στήν Ἱερουσαλήμ, πού προηγουμένως ἦταν Φαρισαῖοι ὅπως καί ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος⁵¹, πίστευαν ὅτι ἦταν σημαντικό νά κρατήσουν τήν παράδοση καί νά κάνουν περιτομή οἱ μὴ ἰουδαῖοι προσήλυτοι. Αὐτό τό ζήτημα μπορεῖ νά ξενίζει σήμερα, ἀλλά ἦταν πολύ σημαντικό γιά τούς πρώτους χριστιανούς, πού ἤθελαν νά ἐκτελοῦν τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πολλοί πίστευαν πὼς αὐτό σήμαινε νά εἶναι πιστοὶ στίς ἀρχαῖες παραδόσεις, ὅπως ἡ περιτομή, ἐνῶ ἄλλοι, σάν τόν Παῦλο, πίστευαν ὅτι μέ τόν Χριστό, ὁ Θεός ξεκίνησε κάτι καινούργιο, πράγμα πού σήμαινε ὅτι δεν θά ἐφαρμόζονταν οἱ παλιότερες παραδόσεις.

Ὁ Λουκᾶς ἀναφέρει ὅτι ἡ σύνοδος ἀποφάσισε οἱ μὴ ἰουδαῖοι πού γίνονταν χριστιανοὶ νά ἀπέχουν μόνο «ἀπὸ τὰ εἰδωλόθυτα, τό αἷμα, τό κρέας ἀπὸ πνιγμένα ζῶα καί τήν πορνεία»⁵². Αὐτό ὑπογραμμίζει καί ὁ Παῦλος στοὺς Γαλάτες⁵³ ὡς ἀποτέλεσμά τῆς συνόδου. Ἡ ἀπόφαση τῆς συνόδου τῆς Ἱερουσαλήμ ὅρισε τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἡ χριστιανοσύνη

49. Πρὸς Γαλάτας β', 1-10.

50. Γενέσεως ιζ', 11.

51. Πρὸς Φιλιππησίους γ', 5.

52. Πράξεων ιε', 29.

53. Πρὸς Γαλάτας β', 7-10.

θά κοίταζε από τό σημείο ἐκεῖνο καί πρὸς τὰ ἐμπρός. Τὰ μέλη της δέν θά ἔκαναν περιτομή, οὔτε θά ἀκολουθοῦσαν τήν Τορά. Ἀντίθετα, τό βάφτισμα θά ἦταν ὁ τρόπος εἰσόδου στήν κοινότητα, καί ὁ χριστιανισμός θά βασίζονταν στή ζωή καί στή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΙΛΑΣ

ΣΥΝΑΝΤΟΥΝ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟ

Στό τέλος τοῦ 15ου κεφαλαίου μαθαίνουμε γιά τή διαφωνία ἀνάμεσα στόν Παῦλο καί τόν Βαρνάβα σχετικά μέ τό ποιός θά τοὺς συνοδέψει στό ταξίδι τους. Οἱ Πράξεις⁵⁴ ἀναφέρουν «ζωηρή διαφωνία». Τελικά, ὁ Βαρνάβας ἐπιλέγει τόν Μάρκο⁵⁵ καί ἀναχωρεῖ γιά τήν Κύπρο, ἐνῶ ὁ Παῦλος ἐπιλέγει τόν Σίλα καί φεύγει γιά τή Συρία καί τήν Κιλικία.

Ὁ Σίλας, συνεργάτης τοῦ Παύλου, ἀναφέρεται μόνο σ' αὐτό τό τμήμα τῶν Πράξεων⁵⁶. Πιθανότατα εἶναι τό ἴδιο ἄτομο πού ἀναφέρεται ἀπό τόν Παῦλο ὡς Σιλουανός⁵⁷ καί ἴσως καί στό Ἄ Πέτρου ἐ , 12. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε συνεργάτης τοῦ Παύλου σέ μεγάλο μέρος τοῦ ἀποστολικοῦ του ἔργου. Στήν ἀρχή τοῦ κεφαλαίου ιστ' τῶν Πράξεων ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας συναντοῦν τόν Τιμόθεο στήν περιοχή τῆς Δέρβης καί τῶν Λύστρων. Ὁ Τιμόθεος γίνεται ὁ σημαντικότερος ἴσως συνεργάτης τοῦ Παύλου. Ὁ Παῦλος τόν ἀναφέρει σέ ὅλες σχεδόν τίς ἀναμφισβήτητα δικές του ἐπιστολές⁵⁸. Ὁ Τιμόθεος ἀνήκει στά πρόσωπα πού ἀπασχολοῦσαν τοὺς ἡγέτες τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἡ μητέρα του ἦταν Ἰουδαία

54. Πράξεων ιε', 39.

55. Βλ. ἐπίσης Ἰωάννης Μᾶρκος στόν Φιλήμονα κδ' καί Πρὸς Κολοσσαεῖς δ', 10.

56. Κεφάλαια ιε'-ιη'.

57. Β' Πρὸς Κορινθίους α', 19 καί Α' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς α', 1.

58. Πρὸς Ρωμαίους ιστ', 21. Α' Πρὸς Κορινθίους δ', 17, ιστ', 10. Β' Πρὸς Κορινθίους α', 1, α', 19. Πρὸς Φιλιππησίους α', 1, β, 19. Α' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς α', 1, γ', 3, γ', 6.

ἐνῶ ὁ πατέρας του Ἑλληνας. Ἐπομένως ὁ Τιμόθεος δέν ἦταν γνήσιος ἰουδαῖος καί δέν εἶχε κάνει περιτομή, ἀλλά εἶχε πιστέψει στόν Ἰησοῦ Χριστό.

ΤΡΩΑΔΑ

Τό ἐδάφιο ιστ' , 10-17 τῶν Πράξεων εἶναι ἀξιοσημεῖωτο γιά τή σημαντική του μετατόπιση ἀπό τό γ' πρόσωπο («αὐτοί») στό α' πρόσωπο («ἐμεῖς»). Εἶναι τό πρῶτο ἀπό τά ἀποκαλούμενα «ἡμεῖς - ἐδάφια» τῶν Πράξεων. Ἡ φύση αὐτῶν τῶν τμημάτων εἶναι ἀβέβαιη. Θεωρήθηκε πώς ὑποδηλώνουν ὅτι ὁ συγγραφέας τους καταγράφει στιγμές κατά τίς ὁποῖες ἦταν πραγματικά μαζί μέ τόν Παῦλο, (Σ.τ.ε. ἀπό τό σύνολο τῶν «ἡμεῖς ἐδαφίων» φαίνεται ὅτι ὁ Λουκᾶς χρησιμοποιεῖ κάποια γραπτή πηγή, ἀπό τήν ὁποία ἀντλεῖ ὑλικό μέ κριτήριο τίς ἀνάγκες τῆς Ἐκκλησίας).

Ἡ πόλη τῆς Τρωάδας ἀναφέρεται μόνο λίγες φορές στήν Καινή Διαθήκη. Ἐμφανίζεται ξανά στό κ' , 5-6 τῶν Πράξεων, ἀλλά καί στό Β' Πρὸς Κορινθίους β' , 12, ὅπου ὁ Παῦλος κάνει μνεία τῆς σύντομης ἐπίσκεψής του ἐκεῖ⁵⁹. Δέν φαίνεται νά ὑπῆρξε σημαντική πόλη γιά τόν Παῦλο, ἀλλά ἦταν σημαντικός σταθμός τοῦ ταξιδιοῦ του, ἀφοῦ βρισκόταν στό πέρασμα ἀνάμεσα στή Μικρά Ἀσία καί στήν Ἑλλάδα.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΚΑΙ Ο ΣΙΛΑΣ

ΦΥΛΑΚΙΖΟΝΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΣ

Σέ μιά μακρά διήγηση⁶⁰ διαβάζουμε γιά τήν ἐμπειρία τοῦ Παύλου καί τοῦ Σίλα στούς Φίλιππους. Οἱ Φίλιπποι βρίσκονταν στήν Ἑγνατία Ὁδό, σημαντικό ρωμαϊκό δρόμο. Ἔτσι ἦταν κατάλληλος τόπος γιά τή

59. Ἐμφανίζεται ἐπίσης στό Β' Πρὸς Τιμόθεον δ', 13.

60. Πράξεων ιστ', 16-40.

συνάντηση με πολλούς ανθρώπους και για επικοινωνία. Όταν ο Παῦλος θεράπευσε μία γυναίκα από ένα δαιμόνιο, μερικοί Θεσσαλονικεῖς τὸν κατήγγειλαν στὶς ρωμαϊκές ἀρχές ὅτι διαταράσσει τὴν εἰρήνη. Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας φυλακίστηκαν. Γύρω στά μεσάνυχτα, καθὼς προσεύχονταν, ἕνας σεισμός τοὺς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὰ δεσμά τους καὶ ἄνοιξε τὴν πόρτα τοῦ κελιοῦ τους. Ἀντὶ νὰ φύγουν, ὅμως, παρέμειναν μέσα στό κελί. Βλέποντάς το, ὁ φρουρός ἀποφάσισε νὰ ἀκολουθήσει ὁ ἴδιος καὶ ἡ οἰκογένειά του τὴ διδασκαλία τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Σίλα.

Τὴν ἐπόμενη μέρα ἦρθε ἐντολή ἀπὸ τίς τοπικές ρωμαϊκές ἀρχές νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σίλας. Ὡστόσο ὁ Παῦλος ἀρνεῖται νὰ φύγει, καὶ παρατηρεῖ τὴν κακὴ του μεταχείριση παρόλο πού ἦταν ρωμαῖος πολίτης. Πουθενά στὶς ἐπιστολές του ὁ Παῦλος δὲν ἀναφέρει ὅτι ἦταν ρωμαῖος πολίτης, ἀλλὰ ἀναφέρεται καὶ πάλι στὶς Πράξεις⁶¹. Τελικά, οἱ ρωμαῖοι ἀξιωματοῦχοι ζήτησαν συγγνώμη ἀπὸ τὸν Παῦλο καὶ τὸν παρακάλεσαν νὰ φύγει.

Χρόνια ἀργότερα, στὴν ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς Φιλιππησίους, ὁ Παῦλος γράφει γιὰ τίς τρυφερές ἀναμνήσεις ἀπὸ τὸν χρόνο πού πέρασε μαζί τους⁶², ἀλλὰ ἐπίσης τοὺς προειδοποιεῖ αὐστηρὰ νὰ μὴν ἀποσκιρτήσουν πρὸς αὐτοὺς πού ζητοῦν τὴν περιτομή⁶³. Φαίνεται ἔτσι πὼς, ἐνῶ εἶχε ληφθεῖ μιὰ σημαντικὴ ἀπόφαση στὴν Ἀποστολικὴ Σύνοδο, τὸ ζήτημα δὲν εἶχε κοπάσει ἐντελῶς. Ὁ Παῦλος στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ σημειώνει ὅτι βρίσκεται στὴ φυλακή⁶⁴.

61. Πράξεων κβ', 25.

62. Πρὸς Φιλιππησίους α', 3-5.

63. Πρὸς Φιλιππησίους γ', 2.

64. Πρὸς Φιλιππησίους α', 7, 13-14.

ΤΑΞΙΔΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΒΕΡΟΙΑ

Στήν ἀρχή τοῦ κεφαλαίου ἰς τῶν Πράξεων, μαθαίνουμε ὅτι ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας ταξίδεψαν στή Θεσσαλονίκη μέσω τῆς Ἀμφίπολης καί τῆς Ἀπολλωνίας, Ἡ Θεσσαλονίκη ἦταν πρωτεύουσα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας. Ὁ Παῦλος ἔγραψε τουλάχιστον μιά καί ἴσως καί δύο ἐπιστολές πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς. Ἡ ἐπιστολή πού εἶναι γνωστή ὡς Α' πρὸς Θεσσαλονικεῖς εἶναι ἡ παλαιότερη ἐπιστολή τοῦ Παύλου πού ἔχει σωθεῖ. Μερικοὶ μελετητές πιστεύουν ἐπίσης ὅτι εἶναι τὸ παλαιότερο βιβλίο τῆς Καινῆς Διαθήκης (περ. 50 μ.Χ.). [Σ.τ.ε. Στὴ δεύτερη ἐπιστολή του, ὁ Παῦλος προσπαθεῖ νά λύσει παρανοήσεις σχετικά μέ τὸν χρόνο ἐμφάνισης τῆς Δευτέρας Παρουσίας καί συμβουλεύει τοὺς Θεσσαλονικεῖς νά τηροῦν ὅσα τοὺς εἶχε διδάξει].

Στὴ Θεσσαλονίκη, ὁ Παῦλος καί ὁ Σίλας πηγαίνουν στήν Ἰουδαϊκὴ συναγωγή. Ὁ Παῦλος ὅταν ἔφτανε σέ μιά καινούργια πόλη ἀρχίζε τὸ ἔργο του στὴ συναγωγή, γιατί ἦταν ἓνας τρόπος συνάντησης, ἐπομένως ὁ καλύτερος τρόπος γιὰ νά πλησιάσει κανεῖς γρήγορα τὸν λαό (δεῖτε, γιὰ παράδειγμα, ὅτι ὁ Ἰησοῦς δίδασκε στὸν Ναό). Ἐξάλλου, ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος ἦταν ἰουδαῖος καί εἶχε ὑπάρξει Φαρισαῖος. Ἐπομένως γνώριζε καλά τὴν Τορά. Ἦταν ἱκανὸς νά συζητήσει μέ ἄλλους ἰουδαίους τὸ ἱερό τους κείμενο. Ἐπιπλέον, οἱ ἄλλοι ἰουδαῖοι θά ἦταν διατεθειμένοι νά συζητήσουν τὸ θέμα τοῦ μεσσία, ἀκόμα κι ἂν διαφωνοῦσαν γιὰ τὴν ταυτότητά του. Ἀκόμα, ὁ Παῦλος πιθανότατα θά ἔκανε στὴ συναγωγή σημαντικές κοινωνικὲς ἐπαφές, μέ ἀνθρώπους πού θά μπορούσαν νά τὸν φιλοξενήσουν νά τὸν βοηθήσουν νά βρεῖ δουλειά.

Ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικὸ τῆς ἀποστολικῆς δραστηριότητος τοῦ Παύλου ἦταν πὼς ἐπρόκειτο γιὰ ἀστικὴ ἀποστολή, δηλαδή ὁ Παῦλος

πήγαινε σέ πόλεις. Πιό συχνά, ὁ Παῦλος πήγαινε στίς πρωτεύουσες τῶν ἀντίστοιχων ρωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Γιατί τό ἔκανε αὐτό; Σέ τέτοιες πόλεις ὁ Παῦλος θά ἔβρισκε περισσότερο κόσμο, συναγωγές, περισσότερες εὐκαιρίες γιά δουλειά, περισσότερα μέσα ἐπικοινωνίας, περισσότερη τροφή, κλπ. Δέν εἶναι παράδοξο ὅτι τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἔργου τοῦ Παύλου πραγματοποιήθηκε σέ μεγάλες πόλεις οὔτε ὅτι οἱ περισσότερες ἐπιστολές του ἀπευθύνονται στίς ἐκκλησίες πού ἵδρυσε σέ μεγάλες ἀστικές περιοχές.

Ἡ Βέροια⁶⁵ δέν ἀναφέρεται πουθενά ἄλλοῦ στίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου, ἐνῶ ἀναφέρεται μιά ἀκόμα φορά στήν Καινή Διαθήκη⁶⁶. Δέν φαίνεται νά ὑπῆρξε σημαντική πόλη γιά τόν Παῦλο καί ἀναφέρεται ἴσως μόνο ἐπειδή ἦταν στόν δρόμο του ἀπό τή Θεσσαλονίκη πρὸς τήν Ἀθήνα.

ΧΡΟΝΟΛΟΓΩΝΤΑΣ

ΤΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ἡ πιό σημαντική πληροφορία σχετικά μέ τή χρονολόγηση τῶν ταξιδιῶν τοῦ Παύλου δίνεται στίς Πράξεις ιγ' , 12, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ὁ Παῦλος βρισκόταν στήν Κόρινθο ὅταν κυβερνήτης ἦταν ὁ Γαλλίων. Ἄν συνδέσουμε αὐτή τήν πληροφορία μέ μιά ἐπιγραφή πού ἀνακαλύφθηκε στήν Κόρινθο καί ἀναφέρει πότε ἀκριβῶς ὁ Γαλλίων ἦταν κυβερνήτης στήν πόλη, μπορούμε νά χρονολογήσουμε τήν ἐπίσκεψη τοῦ Παύλου στήν Κόρινθο μέ μεγάλη ἀκρίβεια, στό 50-51 μ.Χ. Αὐτά ἡ πολύ σημαντική πληροφορία βοηθᾷ τούς μελετητές νά καταστρώσουν ἕνα χρονοδιάγραμμα τῶν ἀποστολικῶν περιοδειῶν τοῦ Παύλου.

65. Πράξεων ιζ', 10 καί 13.

66. Πράξεων κ', 4.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΟΥΣ

Στίς Πράξεις⁶⁷ διαβάζουμε για την επίσκεψη του Παύλου στην Αθήνα. Στους στίχους 21-21, ο Παῦλος κάνει μία έμπνευσμένη όμιλία στον Άρειο Πάγο της Αθήνας. Ο Άρειος Πάγος ήταν τό ανώτατο δικαστήριο για πολιτικές καί ποινικές υποθέσεις. Έκτός από την καταγραφή στίς Πράξεις δέν έχουμε άλλη αναφορά για τή δράση του Παύλου στην Αθήνα⁶⁸, πράγμα πού εξηγείται καθώς οι Πράξεις καταγράφουν μικρή έπιτυχία του Παύλου εκεί. Έχει ενδιαφέρον ότι οι φιλοσοφικές σχολές πού αναφέρονται στό ιζ' , 18 (οι έπίκουροι καί οι στωϊκοί) ήταν σύγχρονοι του Παύλου καί οι υποστηρικτές τους θά άντέδρασαν μέ μεγάλο σκεπτικισμό στίς διδασκαλίες για την άνάσταση, όπως αναφέρεται στό κεφάλαιο ιζ' των Πράξεων.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗΝ ΚΟΡΙΝΘΟ

Σέ ένα από τά πιο ενδιαφέροντα τμήματα των Πράξεων, στό κεφάλαιο ιή' , μαθαίνουμε για την παραμονή του Παύλου στην Κόρινθο. Ο Παῦλος έγραψε τουλάχιστον δύο έπιστολές προς την κορινθιακή εκκλησία, πού περιλαμβάνονται στην Καινή Διαθήκη, καί ίσως έγραψε καί άλλες⁶⁹, πού δέν διατηρήθηκαν ως ανεξάρτητα κείμενα. Η πόλη της Κορίνθου ήταν αρχαία. Καταστράφηκε όμως τον 2ο π. Χ. αιώνα καί ξαναχτίστηκε από τον Ιούλιο Καίσαρα⁷⁰. Αυτό σήμαινε ότι ο Παῦλος δίδαξε στην καινούργια πόλη της Κορίνθου, πού ήταν λιγότερο από 100 χρόνων. Ήταν ή πρωτεύουσα της ρωμαϊκής έπαρχίας της Αχαΐας καί είχε

67. Πράξεων ιζ', 16-34.

68. Βλ. Α' Προς Θεσσαλονικείς γ', 1.

69. Α' Προς Κορινθίους ε', 9 καί Β' Προς Κορινθίους β', 3.

70. Περ. 50 π. Χ.

ἀναπτυχθεῖ σέ σημαντική λιμάνι ὅπου ἔφταναν τά ἀγαθὰ ἀπό τήν ἀνατολή γιά νά πάρουν τόν δρόμο τους πρὸς τή Ρώμη (καί τό ἀντίθετο). Ὁ πληθυσμός εὐημεροῦσε, καί σήμερα θά μπορούσαμε νά μιλήσουμε γιά μεσαία τάξη: ἀνθρώπους πού οἱ πρωτοβουλίες καί ἡ σκληρή δουλειά τούς εἶχαν ἐπιτρέψει νά κερδίσουν ἔδαφος, κοινωνικά καί οἰκονομικά. Εἶναι πιθανό ἄρκετοί ἀπό τούς ἀνθρώπους πού συναναστράφηκε στήν Κόρινθο ὁ Παῦλος νά ἀνῆκαν σ' αὐτή τήν τάξη.

Στίς Πράξεις⁷¹ εἶναι τό μόνο σημεῖο τῆς Καινῆς Διαθήκης ὅπου πληροφορούμαστε γιά τή δουλειά τοῦ Παύλου: σκηνοποιός. Ὁ Παῦλος λέει ὅτι δούλευε μέ τά χέρια του⁷². Εἶναι πιθανό, καί μάλιστα προφανές, ὅτι ὁ Παῦλος θά ἔπρεπε νά ξέρει μιά δουλειά πού θά τοῦ ἐπέτρεπε νά βρεῖ ἀπασχόληση ὅπου ταξίδευε. Ἡ σκηνοποιία, πού σήμαινε ὅτι θά ἔπρεπε νά δουλεύει κυρίως μέ δέρματα καί σκοινιά, ἦταν μιά τέτοια ἀπασχόληση. Οἱ σκηνές χρησιμοποιοῦνταν ἀπό πολλούς ἀνθρώπους, ιδιαίτερα ἀπό ταξιδιῶτες, ὅχι μόνο γιά νά κατασκηνώνουν στή στεριά, ἀλλά καί ὅταν ταξίδευαν μέ τό πλοῖο γιά νά προστατεύονται ἀπό τόν ἥλιο καί τίς βροχές ἢ τούς ἀνέμους. Μιά τέτοια δεξιότητα ἦταν ἀνεκτίμητη γιά ἕνα περιοδεύοντα ἀπόστολο ὅπως ὁ Παῦλος.

Ὁ Κρίσπος, ἀξιωματοῦχος τῆς συναγωγῆς στήν Κόρινθο⁷³, μεταστράφηκε στόν χριστιανισμό μαζί μέ ὅλη του τήν οἰκογένεια. Ἔχει ἐνδιαφέρον ὅτι ὁ Κρίσπος ἀναφέρεται ἐπίσης ἀπό τόν Παῦλο στήν Ἀ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή ὡς ἕνας ἀπό τούς λίγους πού βάπτισε ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος⁷⁴. Ἐνῶ ὁ Παῦλος σπάνια μιλάει γι' αὐτό, τό βάπτισμα τελικά

71. Πράξεων ιη', 3.

72. Α' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δ', 11 καί Α' Πρὸς Κορινθίους δ', 12.

73. Πράξεων ιη', 8.

74. Α' Πρὸς Κορινθίους α', 14.

ἀντικατέστησε τήν περιτομή ὡς ἔνδειξη τῆς εἰσόδου στή νέα χριστιανική κοινότητα.

Περί τό τέλος τοῦ ιή , κεφαλαίου τῶν Πράξεων, ὁ Παῦλος ταξιδεύει στήν Ἔφεσο μέ τούς νέους συντρόφους του, τήν Πρίσκιλλα καί τόν Ἀκύλα⁷⁵. Ἀφήνει ἐκεῖ τούς φίλους του καί ταξιδεύει μέ πλοῖο ὡς τήν Καισάρεια, καί μετὰ ἐπιστρέφει στήν Ἱερουσαλήμ. Πρίν φύγει ἀπό τήν Ἔφεσο, μιλάει μέ τούς ἰουδαίους στή συναγωγή. Ἐκεῖνοι τοῦ ζητοῦν νά μείνει, καί τούς ὑπόσχεται: «Ἄν θέλει ὁ Θεός, θά ξαναγυρίσω σ' ἐσᾶς»⁷⁶.

Ἡ τρίτη Ἀποστολική περιοδεία τοῦ Παύλου

«Τό πνεῦμα τό ἅγιον κατά πόλιν διαμαρτύρεται λέγων,

ὅτι δεσμά με καί θλίψεις μένουσιν»⁷⁷

Ἀφοῦ ἐπισκέφθηκε τήν ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ, ὁ Παῦλος ταξιδεύει ἀπό ξηρᾶς στήν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας. Ἀπό ἐκεῖ ἀρχίζει τό τρίτο ἱεραποστολικό του ταξίδι: «Ἐκεῖ ἔμεινε λίγον καιρό κι ὕστερα ἔφυγε. Περιόδευσε τήν περιοχή καί τῆς Φρυγίας στηρίζοντας στήν πίστη ὅλους τούς χριστιανούς»⁷⁸.

ΕΦΕΣΟΣ

Ἡ Ἔφεσος, χτισμένη στίς ἐκβολές τοῦ ποταμοῦ Κάυστρον ἦταν ἡ τέταρτη μεγαλύτερη πόλη τοῦ 1ου αἰῶνα μ.Χ., μετά τή Ρώμη, τήν

75. Πράξεων ιη', 18.

76. Πράξεων ιη', 21.

77. Πράξεων κ', 23.

78. Πράξεων ιη', 23.

Ἀλεξάνδρεια καί τήν Ἀντιόχεια. Τά ἀρχαιολογικά εἰρηπία τῆς Ἐφέσου χρονολογοῦνται στά μέσα τοῦ 2ου αἰῶνα π.Χ., ἀλλά ὁ Λυσίμαχος, ἕνας ἀπό τούς στρατηγούς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἵδρυσε τήν πόλη στή σημερινή της θέση γύρω στό 286 π.Χ. Ὄταν ὁ Ἀτταλος Γ΄ ἄφησε μέ τή διαθήκη του τό βασίλειο τῆς Περγάμου στή Ρώμη⁷⁹, ἡ Ἐφεσος ἔγινε τμήμα τῆς ρωμαϊκῆς ἐπαρχίας τῆς Ἀσίας. Μετά ἀπό μιά περίοδο ταραχῶν, ὁ Ὀκταβιανός Αὐγουστος ὑπέταξε τήν πόλη⁸⁰, καί τοποθέτησε μόνιμα σ' αὐτήν τήν ἀνθυπατεία τῆς Ἀσίας.

Πολλά κτίρια στήν Ἐφεσο χρονολογοῦνται ἀπό τή βασιλεία τοῦ Αὐγούστου. Ὁ διπλός ναός τῆς Ρώμης καί τοῦ Αὐγούστου χτίστηκε καί περικλείστηκε στούς περιβόλους τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος. Τό θέατρο εἶχε χωρητικότητα 24.000 ἀτόμων⁸¹. Ὑπῆρχαν ἐπίσης λουτρά, γυμναστήρια, ἕνα στάδιο καί μιά ἰατρική σχολή κατά τή ρωμαϊκή περίοδο. Ἀλλά τό πιό περίφημο κτίριο ἦταν ὁ ναός τῆς Ἀρτέμιδος⁸². Χτίστηκε στά τέλη τοῦ 8ου αἰῶνα π.Χ. καί θεωρήθηκε ἕνα ἀπό τά ἑπτὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Οἱ διαστάσεις του ἦταν 130X70 μ. Περίπου. Οἱ 127 Κίονες πού περιέβαλλαν σέ διπλή σειρά τό κτίριο εἶχαν ὕψος 18 μ. καί τά κιονόκρανα ἦταν ἔργα περίφημων γλυπτῶν, ὅπως τοῦ Πραξιτέλη. Ὁ ναός εἶχε συγκεντρώσει τεράστια πλούτη, χάρις στίς δωρεές γιά τήν Ἀρτεμη⁸³.

Ἡ Ἐφεσος ἦταν περήφανη γιά τόν τίτλο της ὡς «φύλακας Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος»⁸⁴. Ἡ Ἀρτεμις, θεά καί προστάτιδα τῶν ἄγριων ζώων καί τοῦ κυνηγιοῦ, λατρευόταν σέ ὅλη τήν Ἑλλάδα ὡς παρθένα κυνηγός⁸⁵. Ὁ ναός

79. 133 π.Χ.

80. 31 π.Χ.

81. Πράξεων ιθ', 29.

82. Πράξεων ιθ', 35.

83. Πράξεων ιθ', 24, 25β, 27α.

84. Πράξεων ιθ', 27, 34-35.

85. Πράξεων ιθ', 27β.

της φιλοξενοῦσε τό ἄγαλμά της μέ τά πολλά στήθη (ἤ μήπως εἶναι καρποί;) πού πιστευόταν ὅτι εἶχε πέσει ἀπό τόν οὐρανό⁸⁶. Μολονότι ἡ Ἔφεσος εἶχε πολλούς μάγους⁸⁷, ἡ Ἄρτεμις θεωροῦνταν μιά θεά μέ μεγάλη δύναμη. [στ.ε. Κατά τούς κλασικούς χρόνους ταυτίστηκε μέ τήν Ἑκάτη, θεά τῆς μαγείας. Στό βάθρο τοῦ ἀγάλματός της ἦταν χαραγμένα τά ἔξι ἐφέσια γράμματα ἔξι μαγικές ἐπωδοί ἀπό ἀκατανόητες λέξεις: ΑΣΚΙ(ΟΝ), ΚΑΤΑΣΚΙ(ΟΝ), ΛΙΞ, ΤΕΤΡΑΞ, ΔΑΜΝΑΝΕΥΣ, ΑΙΣΙΟΝ (ἢ ΑΙΣΙΑ)].

Ἡ λατρεία τῆς Ἀρτέμιδος ὁ χαρακτηριζόταν ἀπό θερμό ζῆλο καί εἶχε διαδοθεῖ καί στή δύση, μέχρι τή Μασσαλία καί τήν Καρχηδόνα. Ἡ θεά ἀνταγωνιζόταν τόν ἀρχέγονο χριστιανισμό στήν οἰκουμένη του ἀποστολή, παρέχοντας ἀποκαλυπτικά ὄνειρα γιά τήν ἐπέκταση τῆς λατρείας της. Δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Λουκᾶς ἀπεικονίζει τόν Θεό νά κατευθύνει τή χριστιανική ἀποστολή μέ ὄνειρα καί ὁράματα ἐμπνευσμένα ἀπό τό Ἅγιο Πνεῦμα⁸⁸. Ὁ Παῦλος φτάνει στήν Ἔφεσο τό 52 μ.Χ., παραμένει ἐκεῖ γιά τρία χρόνια⁸⁹ καί κατευθύνει τόν εὐαγγελισμό τῆς Ἐφέσου καί τῆς εὐρύτερης περιοχῆς⁹⁰. Μέ τήν ἄφιξη τοῦ Παύλου, 12 μαθητές τοῦ Ἰωάννη πού δέν γνώριζαν τό Ἅγιο Πνεῦμα ἀνταποκρίνονται στό Εὐαγγέλιο⁹¹. Οἱ ἰουδαῖοι τῆς Ἐφέσου εἶχαν τό δικαίωμα τοῦ πολίτη μαζί μέ τούς ἐθνικούς συγχρόνους τους, ἀλλά δέν μπορούμε νά προσδιορίσουμε πόσοι ἀπό τή συναγωγή ἀποδέχτηκαν τό εὐαγγέλιο⁹². Προφανῶς, τό εὐαγγέλιο ἐπηρέασε ἰουδαίους καί ἐθνικούς⁹³.

86. Πράξεων ιθ', 35.

87. Πράξεων ιθ', 18-20.

88. Πράξεων β', 17, θ', 10, ι', 10, ιστ', 9, ιη', 9, κγ', 11.

89. Πράξεων κ', 31. Βλ. ἐπίσης ιη', 8, 10.

90. Πράξεων ιθ', 19. Βλ. ἐπίσης Πρὸς Κολοσσαεῖς α', 6-7, δ', 12-13. Ἀποκαλύψεως 2-3.

91. Πράξεων ιθ', 1-6; βλ. ἐπίσης ιη', 25.

92. Πράξεων ιθ', 8-9α.

93. Πράξεων ιθ', 8-10. Βλ. ἐπίσης Πρὸς Ἐφεσίους β', 11-18.

Περιοδεύοντες ιουδαῖοι ἐξορκιστές προσπάθησαν μάταια νά ἀνταγωνιστοῦν τόν Παῦλο⁹⁴, ὅπως ἔκαναν καί οἱ ἐφέσιοι ἀργυροχόοι καί μάγοι πού παρακινοῦσαν τούς πιστούς τῆς Ἄρτεμης νά ἐξεγερθοῦν ἐναντίον τῆς διδασκαλίας του⁹⁵, ἀλλά ἡ δύναμη καί ἡ ἐξουσία τοῦ Ἰησοῦ στόν λόγο καί στά ἔργα τούς κατανίκησε ὅλους⁹⁶.

Ἐνῷ στήν Ἔφεσο ὁ Παῦλος σκέφτεται νά ἐπισκεφεῖ ξανά τίς περιοχές τῆς Ἑλλάδας πού εἶχε ἤδη εὐαγγελίσει, ἰδιαίτερα τή «Μακεδονία καί τήν Ἀχαΐα»⁹⁷, τελικά ἀποφασίζει νά πάει στά Ἱεροσόλυμα γιά νά παραδώσει τά χρήματα πού εἶχε συγκεντρώσει γιά τούς χριστιανούς τῆς Ἰουδαίας⁹⁸ καί, στή συνέχεια, νά φτάσει στή Ρώμη, στοχεύοντας σέ μιᾶ ἀποστολή στήν «Ἀσία», ἔχοντας ἤδη γράψει τήν πρώτη ἐπιστολή πρὸς Κορινθίους⁹⁹ ἐνῷ βρισκόταν στήν πόλη¹⁰⁰.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ

ΣΤΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ

Μετά τίς ταραχές στήν Ἔφεσο¹⁰¹ ὁ Παῦλος τόν χειμῶνα τοῦ 56-57 ἐπιστρέφει γιά τρεῖς μῆνες στή Μακεδονία καί τήν Ἀχαΐα γιά νά ἐνισχύσει τίς ἐκκλησίες πού εἶχε ιδρύσει ἐκεῖ¹⁰². Αὐτό τό ταξίδι ἐπιταχύνθηκε ἀπό τήν «ὁδυνηρή επίσκεψη» πού εἶχε κάνει ὁ Παῦλος στήν Κόρινθο¹⁰³ –δέν καταγράφεται στίς Πράξεις ἀλλά πραγματοποιήθηκε στή διάρκεια τῆς τριετίας πού ὁ Παῦλος ζοῦσε στήν

94. Πράξεων ιθ', 14-16.

95. Πράξεων ιθ', 19-20, 23-27, 38.

96. Πράξεων ιθ', 11, 15, 20, 27.

97. Πράξεων ιθ', 21.

98. Πράξεων κδ', 17α: βλ. ἐπίσης Πρὸς Ρωμαίους ιε', 25-26 καί Α' Πρὸς Κορινθίους ιστ', 3.

99. Περίπου 55 μ.Χ.

100. Α' Πρὸς Κορινθίους ιστ', 8.

101. Πράξεων ιθ', 19 καί ἐξ.

102. Πράξεων κ', 1-5.

103. Β' Πρὸς Κορινθίους β', 1.

Ἐφεσο– ὅπου εἶχε βρεῖ ἀντίδραση ἀπό «ψευτοἀποστόλους... ἀνθρώπους πού μεταμφιέζονται σέ ἀποστόλους τοῦ Χριστοῦ»¹⁰⁴. (Σ.τ.ε Ἐκκλησία τῆς Κορίνθου εἶχε διαιρεθεῖ σέ διαφορετικές χριστιανικές ομάδες¹⁰⁵).

Ταπεινωμένος, ὁ Παῦλος φεύγει ἀπό τήν Κόρινθο, γράφει τή (σήμερα) ἐπιστολή τῶν δακρύων στούς Κορινθίους¹⁰⁶ καί τή στέλνει μέ τόν Τίτο, γιά νά ἐπιτύχει τή συμφιλίωση¹⁰⁷. (Σ.τ.ε. Τά κεφ. 10:13 τῆς Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆς ἀποτελοῦν τμῆμα τῆς λεγομένης αὐστηρῆς ἢ «μετά πολλῶν δακρύων» ἐπιστολῆς).

Ὁ Παῦλος μαθαίνει γιά τήν ἐπιτυχία τῆς ἐπιστολῆς ὅταν συναντάει ξανά τόν Τίτο στή Μακεδονία¹⁰⁸. Στέλνει τή Β' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή ἐν ὧσιν τῆς ἐπικείμενης ἐπίσκεψῆς του στήν Κόρινθο¹⁰⁹, ὅπου ἀναφέρεται στό χρηματικό βοήθημα πού συγκέντρωσε κατὰ τήν περιοδεία του ἀπό τίς ἐκκλησίες τῆς Μακεδονίας γιά τήν ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ¹¹⁰ καί καταλήγει μέ προειδοποιήσεις καί χαιρετισμούς¹¹¹. Ὁ Παῦλος φτάνει στήν Κόρινθο¹¹² καί μένει ἐκεῖ γιά τρεῖς μῆνες. Ἀπό τήν Κόρινθο γράφει τήν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολήν του¹¹³.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗΝ ΤΡΩΑΔΑ

Ἡ ἀπόφαση τοῦ Παύλου νά πλεύσει ἀπό τοὺς Φιλίππους στήν Τρωάδα κατὰ τήν διάρκεια τῆς τρίτης περιοδείας τοῦ 52-56, μετά τήν

104. Β' Πρὸς Κορινθίους β', 5, γ', 1 ζ', 12, ια', 13, 22.

105. Α' Πρὸς Κορινθίους α', 12.

106. Β' Πρὸς Κορινθίους β', 4, ζ', 8.

107. Β' Πρὸς Κορινθίους 12, ζ', 8, 12.

108. Β' Πρὸς Κορινθίους ζ', 5, 13.

109. Β' Πρὸς Κορινθίους ιβ', 14. Βλ. ἐπίσης Πράξεων κ', 1-2α.

110. Β' Πρὸς Κορινθίους η', 1-9.

111. Β' Πρὸς Κορινθίους ιγ', 1.

112. Πράξεων κ', 3.

113. Πρὸς Ρωμαίους ιστ', 1-2, 23.

γιορτή τοῦ Πάσχα¹¹⁴, δείχνει τήν ιουδαϊκή του εὐλάβεια¹¹⁵, ἂν καί ἡ γιορτή εἶχε μετασχηματιστεῖ μέ τήν παράδοση τοῦ Δείπνου τοῦ Κυρίου¹¹⁶. Ἡ ἀρχή ἐνός ἄλλου «ἡμεῖς ἐδαφίου»¹¹⁷ δείχνει ὅτι ὁ Λουκᾶς εἶχε συναντηθεῖ ξανά μέ τόν Παῦλο σ' αὐτό τό μέρος τοῦ ταξιδιοῦ. Ὅταν ὁ Εὐτυχος πέφτει ἀπό τόν τρίτο ὄροφο ἐνός σπιτιοῦ¹¹⁸ ὁ Λουκᾶς τονίζει τούς παραλληλισμούς μέ τόν Ἡλία καί τόν Ἐλισαῖο καθώς ὁ Παῦλος ἀνασταίνει τό νεαρό¹¹⁹, ὑπογραμμίζοντας τή σύνδεσή τοῦ Εὐαγγελίου μέ τήν Παλαιά Διαθήκη.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΜΙΛΗΤΟ

Οἱ σύντροφοι τοῦ Παύλου ἀποπλέουν ἀπό τήν Τρωάδα γιά τήν Ἄσσο σέ ἀπόσταση 32 χιλιομέτρων, ἐνῶ ὁ Παῦλος ταξιδεύει μέ τά πόδια γιά νά τούς συναντήσῃ ἐκεῖ¹²⁰. Δέν ξέρουμε τόν λόγο γι' αὐτή τήν ἀπόφαση τοῦ Παύλου, ἀλλά ἴσως ἤθελε νά ἀποφύγῃ ἕνα ἐνδεχόμενο θυελλῶδες ταξίδι κατὰ μῆκος μιᾶς ἀπατηλῆς ἀκτῆς¹²¹. Ἀπό τήν Ἄσσο συνεχίζουν στή Μυτιλήνη σέ ἀπόσταση 70 χιλιομέτρων, τήν πρωτεύουσα τῆς νήσου Λέσβου. Μετά, σέ μιά σειρά ἡμερήσιων ταξιδίων, ταξιδεύουν στή Χίο καί στή Σάμο κι ἀπό κεῖ φτάνουν στήν Μίλητο, ἕνα σημαντικό λιμάνι μέ τέσσερις προβλήτες, σέ ἀπόσταση περίπου 50 χιλιόμετρα νότια τῆς Ἐφέσου¹²². Ὁ λόγος πού ἀπέφυγαν τήν Ἔφεσο ἦταν ἡ ἀπόφαση τοῦ

114. Πράξεων κ', 5β-6α

115. Βλ. ἐπίσης ιγ', 13-14, ιδ', 1, ιη', 7, κα', 23-26, κζ', 9.

116. Πράξεων β', 24. Βλέπε ἐπίσης Λουκᾶ κβ', 14, κδ', 30. Α' Πρὸς Κορινθίους ια', 23.

117. Πράξεων κ', 5-15. Βλ. ἐπίσης ιστ', 10-17.

118. Ἐξώστη: Πράξεων κ', 9-12.

119. Πράξεων κ', 10. Βλ. ἐπίσης Πράξεων θ', 36-41, ιζ', 21-22, κδ', 34-35.

120. Πράξεων κ', 13-17α.

121. Βλ. Β' Πρὸς Κορινθίους ια', 25β-26β.

122. Πράξεων κ', 14-15.

Παύλου νά φτάσει στήν Ἱερουσαλήμ πρίν τήν γιορτή τῆς Πεντηκοστῆς¹²³. Βλέπουμε καί πάλι στοιχεῖα γιά τήν ἰουδαϊκή εὐσέβεια τοῦ Παύλου, ἂν καί ἡ κάθοδος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶχε μετασχηματιστεῖ δραματικά τό νόημα τῆς γιορτῆς γιά τούς πιστούς¹²⁴, Ἀλλά, ἀναμφίβολα, ὁ κίνδυνος πού εἶχε διατρέξει ἀπό τή συνωμοσία τῶν ἐφέσιων ἀργυροχόων ἦταν ἀκόμα πρόσφατος στή σκέψη τοῦ Παύλου¹²⁵. Οὔτε μποροῦσε αὐτή τή φορά ὁ Παῦλος νά ἐλπίζει στή συνδρομή τῶν ἀνώτατων ἀρχόντων τῆς Ἀσίας πού εἶχαν φιλικά αἰσθήματα γι' αὐτόν¹²⁶.

Ἔτσι, ὁ Παῦλος κάλεσε τούς πρεσβύτερους τῆς Ἐφέσου νά ἔρθουν νά τόν συναντήσουν στή Μίλητο¹²⁷, ὅπου ἐκφώνησε τή συγκινητική ἀποχαιρετιστήρια ὁμιλία του¹²⁸, ἓνα γνωστό «εἶδος» ὁμιλίας στήν ἀρχαιότητα¹²⁹. Ὁ Παῦλος τούς ὑπενθυμίζει τί ἔχουν ἤδη μάθει ἀπό τό ἔργο του¹³⁰, ἐστιάζοντας στό παράδειγμά του καί στό μήνυμά του ὡς κήρυκα τοῦ εὐαγγελίου¹³¹ καί προειδοποιώντας τους γιά τούς κινδύνους πού μπορεῖ νά ἀντιμετωπίσουν στό μέλλον¹³².

Μποροῦμε νά ἀναρωτηθοῦμε ἂν αὐτή ἡ ὁμιλία εἶναι σύνθεση τοῦ Λουκᾶ ἢ ἄμεση ἀπόδοση τῶν λόγων τοῦ Παύλου. Εἶναι βέθαιο ὅτι μερικοί ἀρχαῖοι ἱστορικοί ἐπινοοῦσαν λόγους τῶν κεντρικῶν τους χαρακτήρων. Ἄλλοι ὅμως, ἂν καί πρόσθεταν συγκινητικές νότες, προσπαθοῦσαν νά ἀποδώσουν μέ ἀκρίβεια αὐτά πού λέχθηκαν πραγματικά.

123. Πράξεων κ', 16.

124. Πράξεων β', 14-39.

125. Πράξεων ιθ', 23. βλ. ἐπίσης Β' Πρὸς Κορινθίους α', 8-9. Α' Πρὸς Κορινθίους ιε', 22.

126. Πράξεων ιθ', 31.

127. Πράξεων κ', 16.

128. Πράξεων κ', 21-35.

129. Π.χ. Γενέσεως μθ'.

130. Πράξεων κ', 18, 31, 34.

131. Πράξεων κ', 18-27.

132. Πράξεων κ', 28-35.

Ἐκεῖνο πού εἶναι ἐντυπωσιακό στήν παρουσίαση τῆς ὁμιλίας τοῦ Παύλου ἀπό τόν Λουκᾶ εἶναι ἡ ὁμοιότητά της μέ τήν περιγραφή τοῦ ἔργου του ἀπό τόν ἴδιο τόν Παῦλο στίς ἐπιστολές του. Δίνει ἔμφαση στόν ρόλο του ὡς δούλου¹³³, στήν ταπεινότητα¹³⁴, στήν αὐτάρκεια¹³⁵, στή θεολογία τῆς μετάνοιας καί τῆς ἐκκλησίας¹³⁶, στή διδασκαλία σέ τοπικές ἐκκλησίες καί σπίτια¹³⁷, στήν ὑπηρεσία πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους¹³⁸, καθώς καί στήν προσέγγιση τους πρὸς ἰουδαίους καί ἐθνικούς ἐξίσου¹³⁹. Ἡ ὁμιλία τοῦ Λουκᾶ συλλαμβάνει τόν αὐθεντικό Παῦλο. Ὁ Παῦλος ἐπικαλεῖται μιά ρήση τοῦ Ἰησοῦ πού δέν ἔχει καταγραφεῖ στά εὐαγγέλια¹⁴⁰. Ἡ ρήση ὑπονομεύει τό ἐλληνορωμαϊκό σύστημα «ἀνταπόδοσης», ὅπου οἱ εὐεργέτες δίνουν δῶρα γιά νά ἐξασφαλίσουν εὐνοια καί τιμές σέ ἀντάλλαγμα ἢ γιά νά ὑποχρεώσουν τόν ἀποδέκτη τους. Δίνοντας ἔμφαση στό νά δίνεις χωρίς τήν προσδοκία τῆς ἀνταπόδοσης¹⁴¹, ὁ Ἰησοῦς ἐκθέτει τό ἐγωκεντρικό συμφέρον πού ὑπέφωσκε κάτω ἀπό τίς κοινωνικές σχέσεις τοῦ 1ου αἰῶνα καί ἀλλάζει τήν ιδέα τῆς δωρεᾶς πού ἐπικρατοῦσε στήν ἀρχαιότητα.

Ἡ συνεισφορά στήν Ἱερουσαλήμ

133. Πράξεων κ', 19.

134. Πράξεων κ', 19.

135. Πράξεων κ', 33-34.

136. Πράξεων κ', 28.

137. Πράξεων κ', 20.

138. Πράξεων κ', 17.

139. Πράξεων κ', 21.

140. Πράξεων κ', 35.

141. Βλ. ἐπίσης Λουκᾶ στ', 32, ιδ', 13-14.

Οἱ ἄνδρες πού συνόδευσαν τόν Παῦλο¹⁴² εἶναι ἀπεσταλμένοι τῶν μή-
ιουδαϊκῶν χριστιανικῶν κοινοτήτων πού συγκέντρωναν συνεισφορές
γιά τούς φτωχοὺς τῆς Ἱερουσαλήμ¹⁴³.

Οἱ συνεισφορές αὐτές ἐξέφραζαν τὴν ἐνότητα καί τὴν ἰσότητα μεταξύ
τῶν ιουδαϊκῶν καί μή-ιουδαϊκῶν κοινοτήτων¹⁴⁴, τὴν εὐγνωμοσύνη γιά
τὴν προσφορά τῆς χάρις τοῦ Θεοῦ¹⁴⁵, καί τὴν εὐγνωμοσύνη τῶν μή-
ιουδαϊκῶν κοινοτήτων πρὸς τὴν ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ γιά τό
Εὐαγγέλιο¹⁴⁶.

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ

Ἕνα ἀκόμα «ἡμεῖς ἐδάφιο» εἰσάγεται μέ τὴν περιγραφή τῶν
θαλάσσιων ταξιδιῶν ἀπὸ τὴν Κῶ στὴν Καισάρεια¹⁴⁷. Ἡ σημασία τοῦ Ἁγίου
Πνεύματος γιά τούς πρώτους χριστιανούς¹⁴⁸ φαίνεται στό προφητικό
χάρισμα τῶν θυγατέρων τοῦ Φιλίππου¹⁴⁹ καί στίς προφητεῖες τοῦ
Ἄγαβου¹⁵⁰. Ὁ Λουκᾶς τονίζει τὴν καθοδηγούμενη ἀπὸ τό Ἅγιο Πνεῦμα
ἐπιστροφή τοῦ Παύλου στὴν Ἱερουσαλήμ¹⁵¹.

Μέλη τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἱερουσαλήμ εἶναι ξανά ἀναστατωμένα
λόγω τοῦ ἀπομακρυσμένου ἀπὸ τόν Νόμο κηρύγματος τοῦ Παύλου¹⁵².
Ὑπογραμμίζουν στὸν Παῦλο καί στοὺς ἐθνικοὺς ἀντιπροσώπους του τίς

142. Πράξεων κ', 4-5, καθὼς καί Α' Πρὸς Κορινθίους ιστ', 3, Β' Πρὸς Κορινθίους η', 19.

143. Πράξεων κδ', 17, Πρὸς Γαλάτας β', 10, Α' Πρὸς Κορινθίους ιστ', 1-4, Πρὸς Ρωμαίους ιε', 25-28.

144. Β' Πρὸς Κορινθίους η', 13-15, θ', 13-14.

145. Β' Πρὸς Κορινθίους η', 9, η', 12, 14-15.

146. Πρὸς Ρωμαίους ιε', 27.

147. Πράξεων κα', 1-18.

148. Πράξεων β', 17, ιγ', 1, ιε', 28, 32, ιστ', 6, κ', 32.

149. Πράξεων κα', 9. βλ. ἐπίσης Α' Πρὸς Κορινθίους ια', 15.

150. Πράξεων κα', 10-11. βλ. ἐπίσης ια', 27-28.

151. Βλ. Πράξεων ιθ', 21 κ', 22-23, κα', 4, 10-11, 13.

152. Πράξεων κα', 20-21. Βλ. ἐπίσης Πράξεων ιε', 1.

αποφάσεις τῆς συνόδου τῆς Ἱερουσαλήμ¹⁵³ καί τούς ἐνθαρρύνουν νά κάνουν ἓνα ναζηρίτικο τάξιμο γιά νά ἡρεμήσουν τίς εὐαισθησίες τῶν Ἰουδαίων¹⁵⁴. Ὁ Παῦλος μπορεῖ νά πίστεψε ὅτι ἂν ἔκανε τό τάξιμο μαζί μέ τους ἐθνικούς ἀντιπροσώπους του θά ἐξασφάλιζε τήν ἀποδοχή τῶν πιστῶν στόν Μωσαϊκό Νόμο Ἰουδαίων τῆς Ἱερουσαλήμ, ἓνα ζήτημα πού τόν ἀπασχολοῦσε πολύ¹⁵⁵. Ἡ σιγή τῶν Πράξεων ὡς πρός τή θετική ἀποδοχή τῆς ἐκκλησίας εἶναι πιθανότατα δυσοίωνη¹⁵⁶, ἐκτός κι ἂν ἡ ἀναφορά τοῦ Παύλου στή διακονία του¹⁵⁷ μεταξύ τῶν ἐθνικῶν ἔμμεσα ἀναφέρεται στήν ἐκκλησία¹⁵⁸.

Τέλος, οἱ Πράξεις σημειώνουν τήν ἐπιτυχία τῶν περιοδειῶν τοῦ Παύλου¹⁵⁹, ἂν καί πολλοί Ἰουδαῖοι πού ἔγιναν χριστιανοί συνέχιζαν νά ἀκολουθοῦν τόν Μωσαϊκό Νόμο.

Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Ὅταν ὁ ἀγνισμός τοῦ Παύλου εἶχε σχεδόν τελειώσει, οἱ Ἰουδαῖοι ἀπό τήν ἐπαρχία τῆς Ἀσίας ξεσήκωσαν τούς συμπατριῶτες τους, διαδίδοντας ὅτι ὁ Παῦλος δίδαξε ἐναντίον τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, τοῦ Νόμου καί τοῦ Ναοῦ¹⁶⁰. Αὕτῃ ἡ κατηγορία ἀπηχεῖ τίς κατηγορίες ἐναντίον τοῦ Ἰησοῦ καί τοῦ Στέφανου¹⁶¹. Τό ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἦταν ἀπό τήν «Ἀσία» ἀπαλλάσσει τούς Ἰουδαίους χριστιανούς τῆς Ἱερουσαλήμ ἀπό τή συνενοχή στή σύλληψη τοῦ Παύλου καί ρίχνει τήν εὐθύνη στούς

153. Πράξεων κα', 25. βλ. ἐπίσης ιε', 20, 28-29.

154. Πράξεων κα', 23-24, 26.

155. Πρὸς Ρωμαίους ιε', 30-32.

156. Βλ. Πράξεων κδ', 17.

157. Πράξεων κα', 19. Βλ. ἐπίσης Πρὸς Ρωμαίους ιε', 31, Β' Πρὸς Κορινθίους η', 4, θ', 12-13.

158. Πράξεων κα', 20.

159. Πράξεων κα', 20.

160. Πράξεων κα', 28α.

161. Μάρκου ιδ', 57, Λουκᾶ κγ', 1-5, Πράξεων στ', 11-14.

Ἰουδαίους τῆς Διασπορᾶς ἀπὸ τὴν Ἔφεσο¹⁶², πού εἶχαν ἔρθει στὴν Ἱερουσαλήμ γιὰ τὴ Γιορτὴ τῶν Ἑβδομάδων [τὴν Πεντηκοστή]¹⁶³.

Ἡ κρίσιμη κατηγορία ἦταν ὅτι ὁ Παῦλος δῆθεν παραβίασε τὸν Ναό, παίρνοντας τὸν Ἐφέσιο Τρόφιμο ἀπὸ τὴν αὐλὴ τῶν Ἐθνικῶν μέσα στοὺς ἱερούς περίβολους τῶν ἐσωτερικῶν αὐλῶν¹⁶⁴. Ἕνας πέτρινος τοῖχος εἶχε ὑψωθεῖ γιὰ νὰ χωρίζει τίς ἐσωτερικὲς αὐλές. Ἐπιγραφές στά ἑλληνικά καὶ στά λατινικά προειδοποιοῦσαν τοὺς ἔθνικούς ὅτι θά τιμωροῦνταν μέ τὴ θανατικὴ ποινὴ ἂν προχωροῦσαν πιο μέσα. Βρέθηκαν δύο τέτοιες ἐπιγραφές.

Ὁ διοικητὴς τῆς ρωμαϊκῆς φρουρᾶς Κλαύδιος Λυσίας¹⁶⁵ ἀπὸ τὸ κοντινὸ φρούριο Ἀντωνία στό βορειοδυτικὸ ἄκρο τοῦ περιβόλου τοῦ Ναοῦ παρενέβη πρὶν σκοτώσουν τὸν Παῦλο¹⁶⁶. Τό ὅτι ὁ Παῦλος συγχέεται μέ τὸν αἰγύπτιο «προφήτη τῶν σημείων»¹⁶⁷ καὶ μέ «δολοφόνους» (πολιτικοὶ δολοφόνοι τῶν Ἰουδαίων πού συνεργάζονταν μέ τοὺς Ρωμαίους) δείχνει τὸ κοινωνικὸ χάος πού ἐπικρατοῦσε στὴν Ἰουδαία πρὶν τὴν ἰουδαϊκὴ ἐπανάσταση.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΑΠΟΛΟΓΕΙΤΑΙ

Στίς Πράξεις¹⁶⁸, ὁ Παῦλος ὑποστηρίζει τὸ εὐαγγέλιο μπροστά στό ἰουδαϊκὸ πλῆθος στίς αὐλές τοῦ Ναοῦ¹⁶⁹, στό ἰουδαϊκὸ συνέδριο τὴν

162. Βλ. ἐπίσης Πράξεων ιθ', 13, κγ', 19.

163. Βλ. ἐπίσης β', 1, κ', 16.

164. Πράξεων κα', 28β-29.

165. Πράξεων κγ', 26.

166. Πράξεων κα', 31-40.

167. Πράξεων κα', 38.

168. Πράξεων κβ', 1-24.

169. Πράξεων κβ', 3-21.

επόμενη μέρα¹⁷⁰ καί στον ρωμαίο ἑπαρχο τῆς Ἰουδαίας, Ἀντώνιο Φήλικα¹⁷¹, στήν Καισάρεια, μερικές μέρες ἀργότερα. Ἀρκετά ἀξιοσημείωτα γνωρίσματα προκύπτουν ἀπό τή διήγηση τοῦ Λουκᾶ. Ἡ περιγραφή στον Ναό τῆς Ἱερουσαλήμ¹⁷² ἀπό τόν Παῦλο τοῦ ὁράματός του στον δρόμο γιά τή Δαμασκό¹⁷³ αὐξάνει τίς πληροφορίες μας γιά τή μεταστροφή του. Ὁ σεβασμός πού ἀποδίδεται στον Παῦλο ἐπειδή εἶναι ρωμαῖος πολίτης¹⁷⁴ ἀντιστοιχεῖ στό ἱστορικό-κοινωνικό πλαίσιο τοῦ 1ου αἰῶνα, ὅταν ἡ κατοχή τοῦ δικαιώματος τοῦ ρωμαίου πολίτη στίς ἐπαρχίες ἦταν σπάνια. Ὁ ὅρκος μερικῶν Ἰουδαίων νά σκοτώσουν τόν Παῦλο¹⁷⁵, ὅπως ἐκτίθεται ἀπό τόν ἀνιψιό τοῦ Παύλου¹⁷⁶, καί ἡ ἀνάγκη νά συνοδεύεται ὁ Παῦλος στό ταξίδι του πρὸς τήν Καισαρεία ἀπό στρατιωτική φρουρά¹⁷⁷ δείχνουν μιά συνεχή κοινωνική καί πολιτική κατάρρευση. Ὁ Παῦλος ἐκμεταλλεύεται τή διαφωνία ἀνάμεσα στους Φαρισαίους καί τούς Σαδδουκαίους σχετικά μέ τήν ἀνάσταση¹⁷⁸ γιά νά διχάσει τούς κατηγοροῦς του.

Τό ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἄμυνας ἦταν ἡ φυλάκιση τοῦ Παύλου ἀπό τόν Φήλικα στήν Καισάρεια γιά δύο χρόνια¹⁷⁹. Αὐτός ὁ πρῶην σκλάβος πού εἶχε ἀνέλθει κοινωνικά τόσο ὥστε νά γίνει ἑπαρχος ὑπό τόν Κλαύδιο ἦταν περίφημος γιά τή διαφθορά του¹⁸⁰ καί γιά τήν ἀγριότητά του στή συνεργασία του μέ τούς «δολοφόνους». Ὅταν ὁ Πόρκιος Φῆστος

170. Πράξεων κγ', 1-7.

171. Πράξεων κδ', 2-21.

172. Πράξεων κγ', 11-21.

173. Πράξεων θ', 1-18, κστ', 12-19.

174. Πράξεων κβ', 25-29. Βλ. ἐπίσης κα', 39.

175. Πράξεων κγ', 12-35.

176. Πράξεων κγ', 16.

177. Πράξεων κγ', 23.

178. Πράξεων κγ', 6.

179. Πράξεων κδ', 27, τό 57-59 μ.Χ.

180. Πράξεων κδ', 26-27.

διαδέχτηκε τό Φήλικά¹⁸¹, ὁ Παῦλος συνέχισε τήν ἀπολογία του μπροστά στον Ἡρώδη Ἀγρίππα Β΄¹⁸², δίνοντας ἔμφαση στή συνέχεια τοῦ χριστιανισμοῦ μέ τόν ιουδαϊσμό¹⁸³. Ὁ Φῆστος ἔστειλε τόν Παῦλο στή Ρώμη, ὅταν ἐκεῖνος ἐπικαλέστηκε τό δικαίωμά του νά δικαστεῖ ἀπό τόν Καίσαρα¹⁸⁴.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΠΗΓΑΙΝΕΙ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

«Μή φοβοῦ Παῦλε, Καίσαρι σέ δεῖ παραστῆναι»¹⁸⁵ Ἕνα ἄλλο «ἡμεῖς-ἐδάφιο»¹⁸⁶ ἀρχίζει μέ τό θαλάσσιο ταξίδι τοῦ Παύλου στή Ρώμη. Ἐδῶ ὁ Λουκᾶς βασίζει τή διήγησή του στίς προσωπικές του μαρτυρίες¹⁸⁷, δέν μαθαίνουμε ὅμως ποῦ βρισκόταν στό προηγούμενο διάστημα. Τό πρῶτο μέρος τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Παύλου περιλαμβάνει τό πέρασμα τῶν τόπων πού ἐπισκέφτηκε πρίν τή θαλασσοταραχή¹⁸⁸. Στά κεφάλαια κζ΄ -κή΄ ὑπάρχουν ἀπηχήσεις παλαιότερων λογοτεχνικῶν ταξιδιῶν (π.χ. τῶν Λουκιανοῦ, Ἀχιλλέως Τίτου, Πετρόνιου, Χαριτίωνος). Οἱ λογοτεχνικές συμβάσεις τῆς «θύελλας» καί τοῦ «ναυάγιου» εἶναι τόσο γνωστές ὥστε πολλοί ἀρχαῖοι συγγραφεῖς (π.χ. Γιουβενάλιος, Λουκιανός) τίς εἰρωνεύονταν καί τίς παρωδοῦσαν. Ἀρχαῖοι ιστορικοί (π.χ. Θουκυδίδης, Ἡρόδοτος) περιέλαβαν ἐπίσης θαλασσινά ταξίδια στίς διηγήσεις τους. Ὁ Λουκᾶς, ἓνας εὐστροφος ιστορικός καί θεολόγος, μιμήθηκε τίς παραδοσιακές εἰσαγωγές τῶν ἀρχαίων ιστορικῶν¹⁸⁹. Ὡστόσο, πρόσθεσε ἐπίσης μυθιστορηματικές

181. Τό 59 ἢ 60 μ.Χ.: Πράξεων κδ΄, 27-25, 12.

182. Πράξεων κε΄, 13-κστ΄, 32.

183. Πράξεων κστ΄, 1-29.

184. Πράξεων κε΄, 10-12.

185. Πράξεων κζ΄, 24.

186. Πράξεων κζ΄, 1-κη΄, 16.

187. Λουκᾶ α΄, 2.

188. Πράξεων κζ΄, 1-8.

189. Π.χ. Λουκᾶ α΄, 1-4, Πράξεων α΄, 1.

πινελιές στη διήγησή του για τό θαλασσινό ταξίδι τοῦ Παύλου, ἔτσι ὥστε νά μπορεῖ νά ὀδηγήσει τίς Πράξεις σέ ἓνα συναρπαστικό καί συγκλονιστικό τέλος.

Ὡς ὑψηλῆς τάξεως ρωμαῖος πολίτης τῶν ἐπαρχιῶν, ὁ Παῦλος μεταφέρεται ὑπό τῶν εὐθύνῃ τοῦ Ἰούλιου, ἐκατόνταρχου τῆς φρουρᾶς τοῦ Αὐγούστου¹⁹⁰. Αὐτά ἡ φρουρά ἀποτελοῦνταν ἀπό σύριους μισθοφόρους καί ἀναφέρεται σέ ἐπιγραφές τοῦ 1ου αἰῶνα. Στήν Καισάρεια, ὁ Παῦλος ἐπιβιβάζεται σέ ἓνα ἐμπορικό πλοῖο ἀπό τό Ἀδραμύττιο μέ προορισμό τίς ἀκτές τῆς Ἀσίας¹⁹¹. Ἐκτός ἀπό τόν Λουκᾶ, ὁ μόνος σύντροφος τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Παύλου εἶναι ὁ Ἀρίσταρχος, ἓνας Μακεδόνας ἀπό τή Θεσσαλονίκη¹⁹². Τήν ἐπόμενη μέρα τό πλοῖο φτάνει στή Σιδώνα¹⁹³, μιά φοινικική πόλη περίφημη γιά τήν πορφυρή μπογιά της καί τό φυσητό γυαλί, καθὼς καί γιά τό διπλό λιμάνι της. Ὁ Ἰούλιος φέρεται μέ ἀνθρωπισμό στόν Παῦλο καί τοῦ ἐπιτρέπει νά πάει σέ ντόπιους πιστούς γιά νά τόν περιποιηθοῦν¹⁹⁴. Ἡ ἐκκλησία τῆς Σιδώνας ἴσως εἶχε ἰδρυθεῖ μετὰ τόν διωγμό πού ἀκολούθησε τό λιθοβολισμό τοῦ Στεφάνου¹⁹⁵.

Τό πλοῖο παραπλέει τήν Κύπρο¹⁹⁶ γιά νά προστατευτεῖ ἀπό τούς φθινοπωρινούς δυτικούς ἀνέμους. Μετὰ ἀνοίγεται πρὸς τά δυτικά καί φτάνει στά Μύρα τῆς Λυκίας¹⁹⁷. Ἐκεῖ, ἐπιβιβάστηκαν σέ ἓνα ἀλεξανδρινό πλοῖο πού ἀνῆκε στόν στόλο πού μετέφερε σιτηρά ἀπό τήν Αἴγυπτο¹⁹⁸.

190. Πράξεων κζ', 1.

191. Πράξεων κζ', 2.

192. Πράξεων κζ', 3. Βλ. ἐπίσης ιθ', 29, κ', 4. Πρὸς Κολοσσαεῖς δ', 10. Πρὸς Φιλήμονα α', 24.

193. Πράξεων κζ', 3.

194. Πράξεων κζ', 3β.

195. Πράξεων κα', 19.

196. Πράξεων κη', 4.

197. Πράξεων κζ', 5.

198. Πράξεων κζ', 6.

Ἐξαιτίας τῶν ἀντίθετων ἀνέμων, τό ταξίδι ὡς τήν Κνίδα εἶναι δύσκολο. Τό πλοῖο ἐπιστρέφει κοντά στήν ἀκτὴ αὐτὴ τῇ φορά διαπλέοντας τήν Κρήτη ἀφοῦ πέρασε τό ἀκρωτήρι Σαλμώνη, μέχρι πού φτάνει στούς Καλούς Λιμένες καί τὰ Λασαία¹⁹⁹.

Η ΤΡΙΚΥΜΙΑ

Ὁ Παῦλος προειδοποιεῖ τόν ἐκατόνταρχο γιά τούς κινδύνους πού περικλείει ὁ διάπλους τῆς Μεσογείου τούς χειμερινούς μῆνες²⁰⁰. Ὅμως τὰ τεράστια κέρδη πού τούς περίμεναν ἂν παρέδιδαν ἐγκαίρως τό φορτίο τούς χειμερινούς μῆνες θόλωσαν τή λογική τοῦ καπετάνιου καί τοῦ ιδιοκτήτη τοῦ πλοίου. Ἔτσι ξεκινοῦν γιά τόν Φοίνικα, ἓνα λιμάνι τῆς Κρήτης²⁰¹. Ἐνας βίαιος βορειοανατολικός ἄνεμος ἀπό τήν Κρήτη, ὁ Εὐροκλύδων παρέσυρε τό πλοῖο²⁰². Ὁ ἄνεμος αὐτός ἦταν περίφημος στήν ἀρχαιότητα καί τό ὄνομά του εἶναι γραμμένο στόν ἀνεμοδείκτη τῶν 12 ἀνέμων τῆς Θούγκα στήν Τυνησία. Τό πλοῖο ἔμεινε ἀκυβέρνητο, μέ τούς ἐπιβάτες του ἐκτεθειμένους στόν κίνδυνο²⁰³. Νηστικοί γιά 14 μέρες, μόνο ἡ ἐμφάνιση ἐνός ἀγγέλου στό πλευρό τοῦ Παύλου τοῦ δίνει τή δύναμη νά πεῖ καθησυχαστικά λόγια στό τρομαγμένο πλήρωμα²⁰⁴.

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ

199. Πράξεων κζ', 7.

200. Πράξεων κζ', 9-10.

201. Πράξεων κζ', 11-12.

202. Πράξεων κζ', 13-15.

203. Πράξεων κζ', 16-20.

204. Πράξεων κζ', 21-26; Βλ. ἐπίσης κγ', 11.

Μετά από 14 ημέρες άκυβέρνητοι στήν Άδριατική, οί ναῦτες ὑποψιάζονται ὅτι πλησιάζουν σέ κάποια στεριά καί βυθομετροῦν γιά νά ἐπιβεβαιώσουν τήν ὑποψία τους²⁰⁵. Τώρα, κινδυνεύουν νά πέσουν στά βράχια. Οί ναῦτες ἐπιχειροῦν νά ἐγκαταλείψουν τό πλοῖο μέ τή σωσίβια λέμβο. Ἀλλά ὁ Παῦλος προειδοποιεῖ τόν ἐκατόνταρχο καί τούς στρατιῶτες κι ἐκεῖνοι ἀκοῦνε τόν ἀπόστολο καί κόβουν τά σκοινιά τῆς βάρκας, ἐμποδίζοντας τούς ναῦτες νά διαφύγουν. Σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς κρίσης, ὁ Παῦλος ἐνεργεῖ σάν προφήτης, φορέας προφητικῆς δύναμης μέ τη χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος²⁰⁶. Ἐπιπλέον, ὁ Παῦλος ἐνεργεῖ ὡς ποιμένας γιά τό πλήρωμα, ὡς πρότυπο ἀλτρουιστικῆς μέριμνας γιά τόν πλησίον καί εὐλάβειας γιά τόν Θεό τήν ὥρα τῆς Κρίσης²⁰⁷. Παίρνοντας θάρρος ἀφοῦ ἔφαγαν ψωμί, οί ναῦτες ἐλαφρώνουν τό καράβι πετώντας τό φορτίο μέ τό σιτάρι στή θάλασσα²⁰⁸. Βλέποντας ἕναν κόλπο σέ μιά παραλία, τό πλήρωμα ἀφήνει τίς πέτρινες ἄγκυρες καί τά σκοινιά καί σηκώνοντας τό μπροστινό πανί προσπαθοῦν νά κατευθύνουν τό πλοῖο στήν παραλία. Προσκρούουν ὅμως σέ ἕνα ὕφαλο²⁰⁹. Ὁ Θεός παρεμβαίνει ξανά χάρη στήν παρουσία τοῦ Παύλου στό πλοῖο καί ἐμποδίζει τήν ἐκτέλεση τῶν κρατουμένων²¹⁰, ἐνῶ βγάζει ἀσφαλεῖς στή στεριά ὅλους τούς ἐπιβαίνοντες στό πλοῖο²¹¹, στόν σημερινό κόλπο τοῦ Ἁγίου Παύλου.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗ ΜΑΛΤΑ

205. Πράξεων κζ', 27-28.

206. Πράξεων κζ', 10, 21. 24-25, 31. Βλ. ἐπίσης β', 17-18.

207. Πράξεων κζ', 33-38.

208. Πράξεων κζ', 38.

209. Πράξεων κζ', 39-41.

210. Πράξεων κζ', 43-44.

211. Πράξεων κζ', 43-44.

Ὁ Παῦλος καί οἱ ἄλλοι ἔφτασαν στό μικρό νησί τῆς Μάλτας²¹², πού ἔχει διαστάσεις 29X13 χιλιόμετρα καί βρίσκεται 58 μίλια νότια τῆς Σικελίας. Αὕτῃ ἡ φοινικική ἀποικία ιδρύθηκε ἀπό τή Βόρεια Ἀφρική (περίπου 1000 π.Χ.) καί πέρασε στόν ἔλεγχο τῶν Ρωμαίων ἀπό τό 218 π.Χ. Οἱ «ντόπιοι»²¹³ μιλοῦσαν μιά φοινικική διάλεκτο. Οἱ Μαλτέζοι ἔδειξαν «φιλανθρωπία»²¹⁴, φιλοξένησαν καί περιποιήθηκαν τούς ναυαγούς.

Θαυμαστά γεγονότα συνοδεύουν τήν παραμονή τοῦ Παύλου στή Μάλτα. Μιά ὀχιά πετάχτηκε ἀπό ἕνα θάμνο πού εἶχαν κόψει γιά νά ἀνάψουν φωτιά καί δάγκωσε τόν Παῦλο στό χέρι. Οἱ νησιῶτες σκέφτηκαν πώς ὁ Παῦλος θά ἦταν δολοφόνος πού ἡ Νέμεσις δέν θά τόν ἄφηνε νά ζήσει. Ἀλλά ὅταν ὁ Παῦλος δέν πεθαίνει ὅπως περίμεναν, οἱ νησιῶτες πιστεύουν ὅτι εἶναι θεός²¹⁵. Ὁ Λουκᾶς ἐδῶ μᾶς δίνει μιά θεώρηση τοῦ συστήματος θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν ἐθνικῶν στούς ὁποίους ὁ Παῦλος κηρύσσει τό εὐαγγέλιο²¹⁶. Ἀλλά ἐπίσης βεβαιώνει ὅτι ὁ Παῦλος, δοῦλος τοῦ ἀναστημένου Ἰησοῦ, εἶχε τήν ἐξουσία νά «πατάει πάνω σέ φίδια καί σκορπιούς»²¹⁷. Ἐπιπλέον δείχνει μέ θαυμαστό τρόπο ὅτι ὁ Παῦλος ἦταν ἀθῶος ἀπό κάθε κατηγορία πού θά μπορούσε νά τιμωρηθεῖ μέ θάνατο²¹⁸.

Ἐνῶ βρισκόταν στή Μάλτα, ὁ Παῦλος θεράπευσε τόν πατέρα τοῦ Πόπλιου «τοῦ ἡγέτη (Πρῶτος) τοῦ νησιοῦ» ἀπό πυρετό καί δυσεντερία. Ὡς ἀποτέλεσμα, πολλοί νησιῶτες ζήτησαν ἀπό τόν Παῦλο νά τούς

212. Πράξεων κη', 1.

213. Πράξεων κη', 2: βάρβαροι.

214. Πράξεων κη', 2.

215. Πράξεων κη', 3-6. Βλ. ἐπίσης ιδ', 8.

216. Βλ. Πράξεων ιδ', 8, Πράξεων ιστ', 16, Πράξεων ιθ', 23.

217. Λουκᾶ ι', 19.

218. Πράξεων κγ', 29, κε', 25, κστ', 31.

θεραπεύσει²¹⁹. Ἐχει σημασία ὅτι ὁ ὅρος πού χρησιμοποιεῖται γι' αὐτόν τόν ἀξιωματοῦχο (Πρῶτος) βρέθηκε σέ ἐπιγραφές στή Μάλτα. Γιά μιά ἀκόμα φορά ὁ Λουκᾶς ἐπιδεικνύει ἱστορική ὀρθότητα στή χρήση τῆς ὀνοματολογίας, γιά ἀξιωματούχους, οἰκογενειακά ὀνόματα, θεούς καί πολιτικούς θεσμούς²²⁰.

ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΛΤΑ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

Ὁ Λουκᾶς συνοψίζει τό τελευταῖο σκέλος τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ Παύλου στή Ρώμη μέ ἓνα ἄλλο πλοῖο²²¹. Ἐχοντας περάσει τούς τρεῖς μῆνες τοῦ χειμῶνα στή Μάλτα, ὁ Παῦλος καί οἱ συνεργάτες του μποροῦν τώρα νά ξαναρχίσουν τό θαλασσινό ταξίδι τους πρὸς τίς Συρακοῦσες τῆς Σικελίας²²², καθὼς ἀρχίζουν νά πνέουν δυτικοὶ ἄνεμοι, ἀπὸ τίς ἀρχές Φεβρουαρίου. Τό ἀλεξανδρινό πλοῖο πού τούς μεταφέρει ἀνήκει κι αὐτό στόν στόλο μεταφορᾶς σιταριοῦ ἀπὸ τήν Αἴγυπτο στή Ρώμη καί ἔχει στήν πλώρη του τούς Διόσκουρους, Κάστορα καί Πολυδεύκη²²³. Ὁ Σενέκας παρατηρεῖ ὅτι ὁ ἀστερισμός τους, οἱ Δίδυμοι, ἔφερναν τύχη στήν τρικυμία. Ἡ εἰρωνεῖα δέν μποροῦσε νά μποροῦσε νά μὴ γίνεи ἀντιληπτὴ ἀπὸ τόν Παῦλο, πού ἤξερε ὅτι μόνο ὁ Θεός μποροῦσε νά σώσει τούς ταξιδιωτὲς ἀπὸ τὴ θαλασσοταραχὴ²²⁴. Τό πλοῖο ἀράζει γιά τρεῖς μέρες στὶς Συρακοῦσες, πόλη μέ δύο λιμάνια, ἀναμφίβολα γιά νά ἀνεφοδιαστεῖ. Οἱ Συρακοῦσες, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Στράβων ἦταν ἡ ἀποθήκη τῆς Ρώμης. Ἀπὸ κεῖ ὁ Παῦλος φεύγει γιά τό Ρήγιο μέ τὴ βοήθεια ἐνός νότιου

219. Πράξεων κη', 7-9.

220. Π.χ. Πράξεων ιγ', 7, ιδ', 12, ιζ', 6, ιη', 12, ιθ', 9, 31, 35, 39.

221. Πράξεων κη', 11 -16. Βλ. ἐπίσης κδ', 1-8.

222. Πράξεων κη', 12.

223. Πράξεων κη', 11.

224. Ἰωάννου α', 4, β', 10; Ψαλμοῦ ρζ', 23-30. Μάρκου δ', 35, στ', 47. Πράξεων κζ', 21.

άνεμου²²⁵. Τό ταξίδι από τό Ρήγιο στους Ποτιόλους²²⁶ μέσω τῶν στενῶν τῆς Μεσίνας, εἶναι περίπου 220 μίλια. Ἐπειδή τό πλοῖο ἔπρεπε νά ξεφορτώσει τό πολύτιμο φορτίο του στους Ποτιόλους, ἐπιτράπηκε στόν Παῦλο νά μείνει μέ τούς πιστούς ἐκεῖ γιά ἑφτά ἡμέρες²²⁷. Οἱ ὑπηρεσίες πού παρεῖχαν τά ἀρχαῖα πανδοχεῖα ἦταν ἐλάχιστες καί ἡ φήμη τους γιά ἀνηθικότητα τεράστια, ἔτσι ὁ Παῦλος πρέπει νά ἐκτίμησε τή φιλοξενία τῶν ντόπιων πιστῶν. Δέν ξέρουμε ἂν οἱ πιστοί αὐτοί εἶχαν προκύψει ἀπό τήν Πεντηκοστή²²⁸ ἢ ἂν ἦταν τό ἀναπόφευκτο ἀποτέλεσμα τῆς κινητικότητας τῶν πιστῶν τοῦ 1ου αἰῶνα (π.χ. τῆς Πρίσκιλλας καί τοῦ Ἀκύλα). Ὁ Λουκάς, προβλέποντας τήν ἄφιξη τοῦ Παύλου στή Ρώμη²²⁹ παρατηρεῖ ὅτι μερικοί πιστοί ἀπό τή Ρώμη εἶχαν ἔρθει ἀπό τήν Ἀπία Ὁδὸ ὡς τήν Ἀγορά τοῦ Ἀπίου σέ ἀπόσταση 69 χιλιόμετρα ἀπό τή Ρώμη γιά νά συναντήσουν τόν ἀπόστολο²³⁰. Ἄλλοι ταξίδεψαν ὡς τίς «Τρεῖς Ταβέρνες», 48 χιλιόμετρα ἀπό τή Ρώμη. Ἡ ἀντιφατική φήμη τοῦ Παύλου σίγουρα εἶχε προηγηθεῖ ἀπό τήν ἄφιξή του²³¹ καθώς καί ἡ θέση του ὡς Ἀποστόλου τῶν Ἑθνῶν²³², ἔστω κι ἂν δέν ἦταν αὐτός ὁ ἰδρυτής τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης²³³. Ἀλλά οἱ ρωμαῖοι πιστοί περίμεναν τήν ἄφιξη τοῦ ἀποστόλου ἐδῶ καί ἀρκετό καιρό²³⁴. Δέν ξέρουμε ποιοί ἀκριβῶς ἦταν οἱ πιστοί τῆς Ρώμης, ἀλλά προφανῶς εἶχαν ἤδη δεχτεῖ τούς χαιρετισμούς τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς²³⁵ οἱ ὅποιοι ἀπευθύνονταν ἐπίσης στόν Ἀκύλα καί

225. Πράξεων κη', 13.

226. Πράξεων κη', 13.

227. Πράξεων κη', 14.

228. Πράξεων β', 10.

229. Πράξεων κη', 14.

230. Πράξεων κη', 15.

231. Πρὸς Ρωμαίους γ', 8.

232. Πράξεων ιε', 15-19.

233. Πράξεων ιε', 20.

234. Πρὸς Ρωμαίους α', 10-13, ιε', 22.

235. Πράξεων ιστ', 3-15.

τήν Πρίσκιλλα²³⁶. Ἡ ὑποδοχή αὐτή φέρνει χαρά στόν Παῦλο²³⁷ καί γεμᾶτος ἐμπιστοσύνη προχωρεῖ πρός τή Ρώμη.

Ο ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΗ ΡΩΜΗ

Ὅταν ὁ Παῦλος φτάνει στή Ρώμη τοποθετεῖται σέ κατ' οἶκον κράτηση γιά δύο χρόνια²³⁸. Ζεῖ σέ ἓνα «νοικιασμένο κατάλυμα»²³⁹, προφανῶς ἓνα διαμέρισμα σέ ρωμαϊκό κτίριο, πού τό πλήρωνε «μέ δικά του ἔξοδα». Τόν Παῦλο ἐπιτηρεῖ ἓνας στρατιώτης²⁴⁰ καί εἶναι δεμένος μέ ἀλυσίδα²⁴¹. Βρισκόταν προφανῶς κοντά στό στρατόπεδο τῶν Πραιτωριανῶν, πέρα ἀπό τά τείχη τῆς πόλης, στά βορειοανατολικά τῆς Ρώμης. Ὁ στρατιώτης ὅμως δέν ἀνήκε στήν ὑψηλότερη τάξη τῶν ἐκατόνταρχων σάν αὐτούς πού φρουροῦσαν τόν Παῦλο στήν Ἱερουσαλήμ καί στήν Καισάρεια²⁴². Ἡ ἀλλαγή τους μέ ἓνα χαμηλόβαθμο φρουρό ὀφειλόταν πιθανῶς στό ὅτι ἡ ιδιότητα τοῦ Παύλου ὡς ρωμαίου πολίτη ἦταν συνηθισμένη στή Ρώμη ἐνῶ ἦταν σπάνια στίς ἐπαρχίες²⁴³.

Χωρίς νά ντρέπεται γιά τά δεσμά του, ὁ Παῦλος κηρύττει θαρρετά τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ στή Ρώμη²⁴⁴. Συγκαλεῖ τούς ἰουδαίους τοπικούς ἡγέτες²⁴⁵ προφανῶς τούς πρεσβυτέρους, τούς γραμματεῖς καί τούς ἐπικεφαλῆς τῶν τεσσάρων ἢ πέντε συναγωγῶν πού ὑπῆρχαν στή Ρώμη στά μέσα τοῦ 1ου αἰῶνα (ὁ Παῦλος συνεχίζει τή συνήθειά του νά μιᾷ

236. Πράξεων ιστ', 3-4. Βλ. ἐπίσης Πράξεων ιη', 2-3, 18-19.

237. Πράξεων κη', 15β.

238. Πράξεων κη', 16, 23, 30.

239. Πράξεων κη', 20.

240. Πράξεων κη', 16. Βλ. ἐπίσης ιβ', 6.

241. Πράξεων κη', 20.

242. Πράξεων κα', 32, κβ', 25, κδ', 23.

243. Πράξεων κβ', 25-29.

244. Πράξεων κη', 31.

245. Πράξεων κη', 17.

πρῶτα μέ τούς Ἰουδαίους ὅταν φτάνει σέ μιά πόλη). Οἱ ἐπιγραφές σέ συναγωγή ἀποκαλύπτουν ὅτι οἱ ἰουδαῖοι εἶχαν ἀναζητήσει ἰσχυροῦς ρωμαίους ὑποστηρικτές (π.χ. τόν Ἀγρίππα, τόν Αὔγουστο). Ὁ Παῦλος λειαίνει τό ἔδαφος γιά μιά εὐνοϊκή ἀνταπόκριση στήν ἐπερχόμενη ἀνάκρισή του ἐκθέτοντας τά ἰουδαϊκά διαπιστευτήριά του ἐνώπιον τῶν ἰσχυρῶν ἰουδαίων τῆς Ρώμης²⁴⁶. Ἐπίσης ὑπογραμμίζει ὅτι ἡ ἐκκλησίη του στόν Καίσαρα δέν ὑποδηλώνει καμιά κατηγορία γιά τό ἔθνος του²⁴⁷.

Ἐπειδή οἱ ἰουδαῖοι εἶχαν πρόσφατα ἐξοριστεῖ ἀπό τή Ρώμη²⁴⁸ δέν κάνει ἐντύπωση ὅτι οἱ Ρωμαῖοι ἰουδαῖοι ἤξεραν λίγα γιά τούς Ρωμαίους πιστούς²⁴⁹. Μιά ἐπόμενη συνάντηση τοῦ Παύλου μέ τούς ρωμαίους ἰουδαίους παράγει μιά ἀκόμα διχασμένη ἀνταπόκριση²⁵⁰. Παραπέμποντας στόν Ἡσαΐα στίχ. 9-10²⁵¹, ὁ Παῦλος δίνει ἔμφαση στό ὅτι ὁ Θεός τοῦ ὅρισε νά προσφέρει τή σωτηρία στά Ἑθνη²⁵². Ὡστόσο, ὁ ἀπόστολος δέν ἀπέκλεισε τούς ἰουδαίους ἀπό τή θεία χάρη²⁵³. Ἡ ἀνταπόκριση ἐνός ἰουδαίου στό εὐαγγέλιο τό ἐπιβεβαιώνει, γιατί ὁ Παῦλος καλωσορίζει «ὅλους ὅσοι ἤρθαν σ' αὐτόν»²⁵⁴ εἴτε ἰουδαῖοι εἴτε ἐθνικοί.

Τέλος, οἱ ἐπιστολές τῆς Αἰχμαλωσίας²⁵⁵ πιθανότατα γράφτηκαν αὐτή τήν περίοδο τῆς κατ' οἶκον κράτησης τοῦ Παύλου.

ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ Η ΤΥΧΗ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ;

246. Πράξεων κη', 17, 20. Βλ. ἐπίσης κγ', 6.

247. Πράξεων κη', 19.

248. 49 μΧ. Πράξεων ιη', 2.

249. Πράξεων κη', 21-22.

250. Πράξεων κη', 24-25. Βλ. ἐπίσης ιγ', 40-47, ιη', 5-8, ιθ', 8.

251. Πράξεων κη', 26-28.

252. Πράξεων κη', 30, ιγ', 46-47.

253. Πρὸς Ρωμαίους ια', 1, 25.

254. Πράξεων κη', 30.

255. Πρὸς Ἐφέσιους, Φιλιππησίους, Κολοσσαεῖς καί Φιλήμονα.

Μένουμε μέ ένα έρώτημα. Γιατί ό Λουκάς δέν παρουσιάζει τό τί συνέβη στόν Παῦλο μετά τή δίχρονη κράτησή του; Ποιό ἦταν τό αποτέλεσμα τῆς δίκης τοῦ Παύλου ενώπιον τοῦ Καίσαρα, ἂν ὄντως πῆγε στό δικαστήριο; Ἄν ό Παῦλος ἀθωώθηκε ἀπό τόν Νέρωνα, ποῦ πῆγε μετά καί τί τοῦ συνέβη; Τί ἤξερε ό Λουκάς γιά τήν τύχη τοῦ Παύλου; Καί ἂν ό Λουκάς ἤξερε αὐτό πού ἤξερε καί τό ἀκροατήριό του γιά τήν τύχη τοῦ ἀποστόλου, εἶναι ικανοποιητική αὐτή ἡ κατάληξη τοῦ εὐαγγελίου του καί τῶν Πράξεων;²⁵⁶.

Ὅρισμένοι μελετητές ὑποστήριξαν ὅτι ό Λουκάς πέθανε πρίν ὀλοκληρώσει τίς Πράξεις ἢ πρίν ἀρχίσει ένα τρίτο βιβλίο πού εἶχε σχεδιάσει. Καί οἱ δύο ἀπόψεις εἶναι μὴ ικανοποιητικές ἐξηγήσεις τοῦ προβλήματος πού θέτει τό τέλος τῶν Πράξεων. Ὁ στίχος 31 εἶναι τυπικός τῶν ἔξι συνοπτικῶν προτάσεων πού διατρέχουν τίς Πράξεις, σχετικά μέ τή διαρκή πρόοδο τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῶν ἐθνῶν²⁵⁷. Τό τέλος φαίνεται νά εἶναι ἠθελημένο. Πιστεύοντας ὅτι ἐτοίμαζε κι ένα τρίτο τόμο, μερικοί μελετητές πρότειναν ὅτι ἡ χρήση τῆς λέξης πρῶτος, στό Πράξεων α΄ , 1 δέν σημαίνει «προηγούμενος» (προϋποθέτοντας δύο μόνο τόμους, τό κατά Λουκᾶν εὐαγγέλιο καί τίς Πράξεις), ἀλλά πρῶτος (προϋποθέτοντας καί ένα τρίτο τόμο μετά τόν πρῶτο καί τόν δεύτερο). Ὡστόσο, αὐτή εἶναι μιᾶ ἀπίθανη ἐρμηνεία τοῦ «πρῶτος». Ἀντί νά ὑποθέτουμε τόν πρόωρο θάνατο τοῦ Λουκᾶ, εἶναι ἀσφαλέστερο νά συμπεράνουμε ὅτι ό στίχος κή , 31 εἶναι τό τέλος πού σκόπευε νά δώσει ό Λουκάς.

256. Λουκᾶ α΄ , 1-4. Πράξεων α΄ , 1-11.

257. Πράξεων στ΄ , 9-31, ιβ΄ , 24, ιστ΄ , 5, ιθ΄ , 20, κη΄ , 31.

Ὁ Λουκᾶς δίνει σαφεῖς ἐνδείξεις γιά τόν θάνατο τοῦ Παύλου²⁵⁸, καθώς καί γιά τήν ἐπικείμενη δίκη του μπροστά στόν αὐτοκράτορα²⁵⁹. Αὐτό πού δέν δείχνει ὁ Λουκᾶς εἶναι ἂν ἡ δίκη ἔγινε ἀμέσως μετά τό ἀπότομο τέλος τῆς ἀφήγησής του ἢ ἀργότερα. Ὁ Παῦλος μπορεῖ νά ἀθώωθηκε ἢ νά ἀφέθηκε ἐλεύθερος ἀπό τό αὐτοκρατορικό δικαστήριον. Ὅπωςδήποτε, ἂν τό κοινό τοῦ Λουκᾶ ἤξερε γιά τήν ἐκτέλεση τοῦ Παύλου ἀπό τόν Νέρωνα, ὁ Λουκᾶς μποροῦσε μέ ἀσφάλεια νά παραλείψει τήν ἀναφορά στήν τύχη τοῦ Παύλου, ἰδιαίτερα ἂν ἔγραψε τό δίτομο ἔργο του μετά τή ληλασία τῆς Ἱερουσαλήμ²⁶⁰.

Ἡ πιό πιθανή ἀπάντηση στό ἐρώτημα μας εἶναι ὅτι ὁ Λουκᾶς γράφει τά δύο ἔργα του μέ μιά θεολογική κλιμάκωση, ἐστιάζοντας στό πῶς διαδόθηκε τό εὐαγγέλιο ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ στά πέρατα τῆς γῆς²⁶¹ πού συμβολίζονταν ἀπό τή Ρώμη, πρωτεύουσα τῆς αὐτοκρατορίας. Ὁ Λουκᾶς δέν εἶναι ἓνας «Εὐσέβιος» τοῦ 1ου αἰῶνα πού γράφει μιά οἰκουμενική ἱστορία τῆς ἐξάπλωσης τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας, Παραλείπει πολλά πολύ σημαντικά: Πῶς ιδρύθηκαν οἱ ἐκκλησίες στή Ρώμη²⁶² καί στίς Κολοσσές²⁶³: Τί συνέβη στόν Ἰάκωβο, τόν ἀδερφό τοῦ Κυρίου καί ἡγέτη τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἱερουσαλήμ; Γιατί ὁ Λουκᾶς παραλείπει νά ἀναφέρει τόν Τίτο, τόν γνωστό συνεργάτη στίς ἐπιστολές τοῦ Παύλου; Φαίνεται πῶς ὁ Λουκᾶς δέν γράφει μιά πολύτομη ἱστορική μονογραφία, ἀλλά ἓνα βιβλίο μέ διαφορετική ἐστίαση.

258. Πράξεων κ', 22, 24, 29α, 38, κα', 10-14.

259. Πράξεων κζ', 24.

260. Λουκᾶ κα', 20, τό 70 μ.Χ.

261. Πράξεων α', 8, ιγ', 47, κη', 28. Βλ. ἐπίσης Λουκᾶ κδ', 47.

262. Βλ. Πράξεων β', 10.

263. Πράξεων ιθ', 10.

Χαρτογραφεί τήν πρόοδο τοῦ εὐαγγελίου ἀπό τήν Ἱερουσαλήμ ὡς τή Ρώμη, μέ ἰσχυρό βιογραφικό ἐνδιαφέρον γιά τούς κυριότερους ἀποστόλους (π.χ. τόν Πέτρο, τόν Στέφανο, τόν Φίλιππο, τόν Παῦλο, τόν Βαρνάβα, τόν Τιμόθεο, τόν Ἰάκωβο). Συγκεντρώνεται στίς δύο κύριες ἐκκλησίες πού ξεκίνησαν τήν ἱεραποστολική ἐπέκταση τῆς Ἱερουσαλήμ καί τῆς Ἀντιόχειας. Ἐπιδεικνύει ἐνθαρρυντικούς, ἀπολογητικούς καί εὐαγγελικούς στόχους στίς «περιπτωσιολογίες» του γιά τό πῶς ὑποστηρίχτηκε τό εὐαγγέλιο ἐνώπιον Ἰουδαίων, Ἑλλήνων καί Ρωμαίων. Ὑποστηρίζει τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ πρός τόν Ἰσραήλ²⁶⁴ μέ ἀποδείξεις οἱ ὁποῖες ἀπορρίφθηκαν ἀπό πολλούς ἰουδαίους τοῦ 1ου αἰῶνα²⁶⁵. Ὡστόσο, ὑπῆρξαν σημαντικά παραδείγματα Ἰουδαίων πού πίστεψαν στόν Χριστό²⁶⁶. Ὁ Λουκᾶς προσθέτει στοιχεῖα πού κάνουν τή διήγησή του ζωντανή καί συναρπαστική, ἐνῶ διατηρεῖ τήν ἱστορική ἀκρίβεια τῶν περιγραφῶν του. Συνολικά, παραβλέπει τήν τύχη τοῦ Παύλου γιά νά προβάλλει ἄλλα θέματα. Τί συνέβη, ὅμως, στόν Παῦλο μετά ἀπό τή φυλάκισή του ἀπό τούς Ρωμαίους; Τά στοιχεῖα ἀπό τίς ἐπιστολές πρός τόν Τίτο καί τόν Τιμόθεο μᾶς δίνουν μιά ἀπάντηση. Πολλοί μελετητές ἀπορρίπτουν τίς ἐπιστολές αὐτές, ὡς δημιουργήματα ἐνός πολύ μεταγενέστερου συγγραφέα πού, γράφοντας μέ τό ὄνομα τοῦ Παύλου, συνόψισε τή διδασκαλία τῶν ἀποστόλων γιά τούς πιστούς τῶν ἀρχῶν τοῦ 2ου αἰῶνα. Ἀλλά ἂν οἱ Ποιμαντικές ἐπιστολές γράφτηκαν ἀπό κάποιον γραμματέα (τόν Λουκᾶ ἴσως;)²⁶⁷ γιά λογαριασμό τοῦ Παύλου ὅσο ἐκεῖνος ἦταν στή φυλακή, τότε αἰτιολογοῦνται πολλά ἀπό τά ἀσυνήθιστα

264. Λουκᾶ α', 1, κδ', 44, Πράξεων β', 30, γ', 18, ζ', 1, ιγ', 16, ιε', 15, κστ', 6-7.

265. Πράξεων δ', 1-3, ε', 17, στ', 9, ζ', 54, ια', 19, ιγ', 50, ιδ', 2, 19, ιζ', 5, 13, ιθ', 9, κ', 19, κβ', 30, κδ', 1, κη', 24β-28.

266. Πράξεων β', 41, στ', 7, ιδ', 1, ιστ', 1, ιζ', 11-12, ιη', 8, κη', 24α.

267. Βλ. ἐπίσης Β' Πρὸς Τιμόθεον δ', 11, Πρὸς Ρωμαίους ιστ', 22.

γνωρίσματα πού μπορεί νά υποδεικνύουν ἕναν ἄλλο συγγραφέα. Διάφορες γεωγραφικές ἀναφορές πού περιέχονται στίς Ποιμαντικές²⁶⁸ δέν συμβιβάζονται εὐκόλα μέ τίς Πράξεις, υποδεικνύοντας ἕνα τέταρτο ἀποστολικό ταξίδι τοῦ Παύλου μετά τήν ἀπελευθέρωσή του κάποια στιγμή μετά τό 62 μ.Χ. Τό πρῶτο στοιχεῖο ὅτι ὁ Παῦλος ἔφτασε στήν Ἰσπανία, ὅπως προαναγγέλλεται στήν ἐπιστολή πρὸς Ρωμαίους²⁶⁹, βρίσκεται στόν Κλήμη τῆς Ρώμης, ἂν καί μπορεί νά εἶναι ἀπλῶς ἕνα συμπέρασμα: τά κείμενα τοῦ Παύλου. Τήν ἐποχή πού ἔγραφε τή Β' πρὸς Τιμόθεο, ὁ Παῦλος ἦταν ξανά φυλακισμένος στή Ρώμη²⁷⁰ καί περίμενε τήν ἐκτέλεση²⁷¹. Σύμφωνα μέ τόν Εὐσέβιο, ὁ Παῦλος καί ὁ Πέτρος μαρτύρησαν κατά τόν διωγμό τοῦ Νέρωνα.

Μετά πατρικῶν εὐχῶν καί ἀγάπης
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμηττοῦ Δανιήλ.

268. Α' Πρὸς Τιμόθεον α', 3, Β' Πρὸς Τιμόθεον α', 17, β', 12, δ', 13, 20, Τίτον ια', 5, γ', 12.

269. Πρὸς Ρωμαίους ιε', 24, 28.

270. Β' Πρὸς Τιμόθεον α', 16-18.

271. Β' Πρὸς Τιμόθεον δ', 6-8, ιστ', 18.